

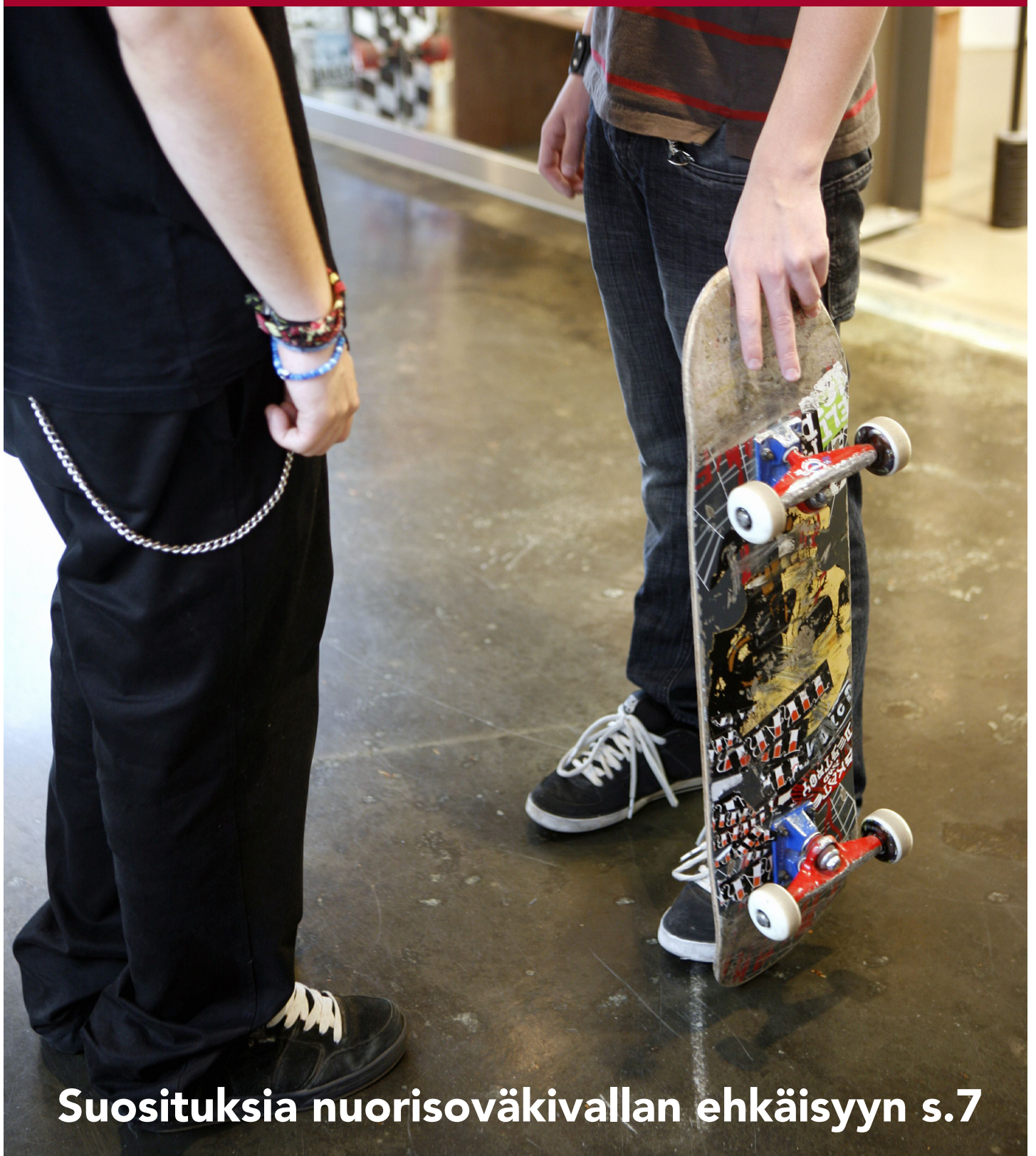
HAASTE

Oikeudenmukainen kohtelu
luottamuksen perustana **s.18**

Koevapauskäytäntö on kirjava **s.22**

Vakavan väkivallan riski, lähestymis-
kielto ja rikoksentorjunta **s.34**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Suosituksia nuorisoväkivallan ehkäisyyn s.7

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Ihmisten tarpeet etusijalle
Riikka Kostiainen

Haasteltavana on Ensi- ja turvakotien liiton toimitusjohtaja **Ritva Karinsalo**. Järjestö panostaa kansalaistoiminnan kehittämiseen. Toinen haaste on järjestön tuottamien palvelujen rahoitus. RAY:n tuen linjaukset ovat tiukentuneet ja kunnat ovat vähentäneet palvelujen ostoa.

7 Nuorisoväkivallan ehkäisy aloitettava jo lapsuudessa
Riikka Kostiainen

Nuorten väkivallanteoista valtaosan tekee hyvin pieni joukko. Jotta vakavaa nuorisoväkivaltaa voitaisiin tehokkaimmin ehkäistä, riskiryhmät olisi tärkeää tunnistaa jo varhaislapsuudessa. Tätä korostaa rikosentorjuntaneuvosto kannanotossaan, jonka se julkisti nuorisoväkivaltaseminaarissa toukokuussa.

10 Lapsille parempaa suojaa seksuaalirikoksia vastaan
Riikka Kostiainen

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista nykyistä ankarampia rangaistuksia ja uusia tekoja rangaistaviksi.

11 Sovittelu osaksi lähisuhdeväkivallan kontrollia
Henrik Elonheimo & Aune Flinck

Perheväkivaltaongelman ratkaisemiseksi tarvitaan näyttöön perustuvaa kontrollipolitiikkaa, jonka painopisteitä ovat rankaisemisen sijaan ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen ja palveluunohjaus.

14 Eurooppalaista perheväkivallan vastaista sopimusta valmistellaan
Marjatta Hiekka

Euroopan neuvostossa (EN) aloitettiin keväällä 2009 naisiin kohdistuvan väki-

vallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja niiden vastaista toimintaa koskevat yleissopimusneuvottelut. Sopimus valmistunee ensi vuoden alussa.

16 Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen Espanjassa
Mervi Sarimo

Espanja on EU-puheenjohtajuuskaudellaan nostanut voimakkaasti esiin naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksiä. Maa on tehnyt aloitteita uhrien kattavamaksi suojelemiseksi ja väkivaltatiedon paremmaksi hallinnoimiseksi. Madridissa järjestettiin maaliskuussa EU-seminääri, jonka tavoitteena oli lisätä tietoa sukupuolittuneesta väkivallasta ja sen ehkäisemisen keinoista.

18 Oikeudenmukainen kohtelu luottamuksen perustana
Elina Ruuskanen & Anniina Jokinen

EUROJUSTIS-projekti ja tänä vuonna toteutettava European Social Survey tuottavat mittareita, jotka mahdollistavat luottamuksen monipuolisen tarkastelun suurimmassa osassa Euroopan maita. Näiden tutkimusten taustalla on ajatus siitä, että ihmisten luottamus rikosoikeusjärjestelmään perustuu pikemminkin oikeudenmukaiseen kohteluun kuin järjestelmän tehokkuuteen.

20 Kolmekymmentä vuotta: erään uudistustyön anatomia
Pekka Koskinen

Maaliskuun viimeisenä päivänä tuli kulu-neeksi kolmekymmentä vuotta oikeusministeriön rikoslakiprojektin asettamisesta.

22 Valvotun koevapauden käytännössä kirjavuutta
Leena Mäkipää

Valvotun koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa noudatettavat käytännöt vaihtelevat vankiloittain, mikä aiheuttaa ongelmia vankien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

24 Poistumislupajärjestelmä toimii melko hyvin
Anssi Keinänen & Matti Tolvanen

Tuoreen tutkimuksen mukaan vankien poistumis lupien myöntämisperusteiden soveltamisessa ei ole huolestuttavia eroja, lupien myöntäminen on yleisesti ottaen yhdenvertaista ja lupaehtoja rikotaan melko harvoin. Lupaehtojen rikkomiseen reagoidaan kuitenkin vaihtelevasti ja seuraamusten määräämisessä on merkittäviäkin eroja.

26 Yritysten rikosentorjunta lähtee verkostoitumisesta
Riikka Kostiainen

Rikollisuus aiheuttaa henkilövahinkoja, heikentää henkilöstön turvallisuutta ja aiheuttaa yrityksille kustannuksia. EK:n yritysturvallisuustoimiston päällikkö **Kalevi Tiihonen** kertoo, että yritysten rikosentorjunta perustuu toimialalle tyypillisten ilmiöiden seurantaan ja niihin vastaamiseen.

Harmaa talous rakennusalan suurin rikosuhka

Tuoreimmassa yritysrakennusalan tilannekuvassa harmaan talouden arvioidaan aiheuttavan kaikkiaan 400–500 miljoonan euron vuotuiset vahingot rakennusalalla.

30 Rakennusalan rikolliset
Terhi Kankaanranta

Artikkelissa tarkastellaan poliisin rekisteritietojen avulla rakennusalan talousrikoksista epäiltyjen henkilöiden ominaispiirteitä, kansainvälisiä kytkeitä ja ammattinimikkeitä.

32 KRIMINOLOGIA
Jengien tarkoitus
Matti Laine

34 RIKOSENTORJUNTA
Ajatuksia Sellon jälkeen
Jukka-Pekka Takala

36 AJASSA

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikoksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikoksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Juha Kääriäinen (PolAMK)

Toimitussihteeri

Riikka Kostiainen

Yhteystiedot

Osoite: Mannerheimintie 4,
PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Puhelin: (09) 1606 8289
Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.haaste.om.fi

Toimitusneuvosto

Sakari Melander (pj.)
Helsingin yliopisto
Janne Kivivuori (varapj.)
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Markku Fredman
Helsinki
Risto Karhunen
Finanssialan Keskusliitto
Arne Kinnunen
Oikeusministeriö
Riitta Koivisto
Vantaan turvallisuusohjelma
Robin Lardot
Poliisihallitus
Henrik Linderborg
Rikosseuraamuslaitos
Leena Metsäpelto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Olli Salin
Helsingin kaupunki
Leena Suurpää
Nuorisotutkimusverkosto
Jukka-Pekka Takala
Rikoksentorjuntaneuvosto

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Marja Airio / Lehtikuva

Tilauhinta

Vuosikerta 25 euroa
Irtonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteen- muutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo

10. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkojulkaisu)

Lehden kirjoitukset ovat kirjoit-
tajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

■ JUHA KÄÄRIÄINEN & TOMI LINTONEN

Lailliset huumeet – kasvava ongelma

Uusimman Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman huumausainepolitiikan kertomuksen mukaan Suomen huumausainetilanne on viime vuosina kehittynyt suotuisasti. Kertomuksen mukaan huumausaineiden käyttö ja haitat kasvoivat 1990-luvulla niin sanotun toisen huumeaallon aikana, mutta 2000-luvulla tilanne on tasaantunut. Selvityksessä todetaan myös, että huumausainerikoksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia ja että huumausainesairauksien määrä on laskenut.

Tämän melko myönteisen kuvan takaa on kuitenkin työntymässä esiin merkkejä sellaisesta huumausainetilanteen laadullisesta muutoksesta, joka ei useinkaan näy tarkastelemalla perinteisten laittomien huumausaineiden käyttöä. Voimme luetella ainakin seuraavia havaintoja, jotka viittaavat siihen, että perinteisten huumausaineiden rinnalle ja mahdollisesti sijaan on tulossa koko joukko aivan laillisesti tuotettuja lääkeaineita, joita käytetään huumaavassa tarkoituksessa:

- rattijuopoilla alkoholin jälkeen yleisin huumaava aineen löydös ovat uni- ja rauhoittavat lääkkeet
- myrkytyskuolemien oikeuskemiallisissa tutkimuksissa keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden löydökset ovat moninkertaisesti yleisempiä kuin laittomat huumeet
- valtaosa vangeista käyttää uni- ja rauhoittavia lääkkeitä ei-lääkinnälliseen tarkoitukseen
- heroini on korvautunut lääketeollisuuden korvaushoitoon markkinoimilla aineilla kuten buprenorfiinilla
- uni- ja rauhoittavien lääkkeiden kuten bentsodiatsepiinien väärinkäyttäjää on farmasian alan tutkimuksen mukaan varsin vähän, mutta heidän käyttönsä on merkittävä osa näiden lääkeaineiden kokonaiskulutusta
- poliisin tietojärjestelmän kirjauksissa lääkeaineet ovat olleet viime vuosina nousussa: yleisiä ovat mm. valmisteet, joita myydään kauppanimillä Diapam, Tenox, Subutex, Lyrica, Panacod jne.

Sytä laillisesti valmistettujen huumeiden lisääntyvälle väärinkäytölle ei ole kovin vaikea hakea. Ensinnäkin erilaisia psykyen lääkkeitä ja kipulääkkeitä markkinoidaan ja myydään yhä enemmän. Toiseksi lääkeaineina tuotetut huumeet ovat käyttäjilleen houkutteleva vaihtoehto: annostelu on helppoa, tiedät mitä purkissa on ja hintakin on usein varsin kohtuullinen laittomasti valmistettuihin ja maahantuotuihin tuotteisiin nähden.

Huumausaineongelmasta on totuttu puhumaan nimenomaan laittomasti valmistettujen huumausaineiden kauppana ja käyttönä. Olemme tottuneet puhumaan kannabiksesta, amfetamiinista tai kokaiinista. Ehkä olisi kuitenkin syytä pohtia nykyistä enemmän ongelmia, jotka syntyvät, kun lääketeollisuus kehittää ja markkinoi kasvavalla volyymillä erilaisia lääkkeitä, joita käytetään myös enenevässä määrin ei-lääkinnällisiin tarkoituksiin. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) kartoittaa vuosittain julkaistavassa raportissaan Euroopan huumausainetilannetta. Tässäkin raportissa lääketehtaiden tuottamat huumausaineet ja niihin liittyvät haitat loistavat poissaolollaan.

Kirjoittajat ovat erikoistutkijoita Poliisiammattikorkeakoulussa.

Ihmisten tarpeet etusijalle

Ensi- ja turvakotien liiton toimitusjohtaja Ritva Karinsalo kertoo, että järjestö panostaa nyt kansalaistoiminnan kehittämiseen. Toinen haaste on järjestön päihde- ja väkivaltaongelmista kärsiville lapsiperheille tarkoitettujen palvelujen rahoitus. Raha-automaattiyhdistyksen tuen linjaukset ovat tiukentuneet ja kunnat ovat vähentäneet palvelujen ostoa. Osa vaikeassa tilanteessa elävistä ihmisistä voi jäädä ilman apua, jos palvelutuotanto tyrehtyy.

Ritva Karinsalo on toiminut nelisen vuotta Ensi- ja turvakotien liiton toimitusjohtajana. Aiemmin hän on työskennellyt mm. kunnallisessa perheneuvolassa, koulukodin johtajana, kunnan sosiaalityön johtajana ja Mannerheimin Lastensuojeluliitossa. Hänen työhistoriansa punaisena lankana on aina ollut lastensuojelu. Nykyisessä työssään hän arvostaa sitä, että siinä pyritään vaikuttamaan asioihin ja työtä tehdään lähellä ihmisiä. Ensi- ja turvakodeissa kohdataan tuhansia ihmisiä vuodessa ja 28 jäsenyhdistystä välittävät koko ajan viestejä kentältä.

Karinsalon mielestä eritoten tässä ajassa on tärke-

ää pitää esillä kansalaisten näkökulmaa. Vaikka Ensi- ja turvakotien liitto onkin amatillisesti suuntautunut, se on myös kansalaisjärjestö. Kansalaisjärjestötoimintaa tehostetaan parhaillaan. Ensimmäkin tavoitteena on vahvistaa osallisuutta.

– Asiakkaat tulevat yhteisöihimme yhteiskunnan syrjäältä saamaan kuntoutusta ja hoitoa. Toimintaideologiaamme kuuluu, että asiakas saavuttaa prosessin aikana osallisuuden ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteen eikä jää asiakkaan rooliin. Kun ihmiset lähtevät meiltä, heistä voi tulla vertaisia jollekin toiselle tai ainakin he voivat olla osallisia omissa yhteisöissään.

Toinen linjaus on vapaaeh-

toistyön nostaminen ammatityön rinnalle ja omanlaisen vapaaehtoistyön mallin luominen. Asiakkaat tarvitsevat erityistä tukea, ja tähän vaativaan perustehtävään vapaaehtoistyökin täytyy sovitaa. Luonteva muoto on tukihenkilötoiminta; yhdistyksillä on jo nyt mummi- ja mieskaveritoimintaa, synnytystukihenkilötoimintaa ja erilaista lastenhoitoa. Karinsalon mukaan asiakkaan rinnalle asettuvan vapaaehtoisuuden lisäksi tärkeää on yhdistysten tukeminen esimerkiksi tekeillä pikku remontteja puutarhatöitä, pitämällä myyjäisiä tai keräämällä työlle varoja muulla tavoin. Yhdistyksissä toimii nykyään yhteensä noin 800 vapaaehtoista monenlaisessa työssä.

PALVELUJA AJATELTAVA KOKONAISVALTAIMMIN

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset tuottavat monenlaisia palveluja päihde- ja väkivaltaongelmista kärsiville lapsiperheille, mutta monien rahoitus on toimitusjohtaja Ritva Karinsalon mukaan vaakalaudalla. Pääosa palveluista, kuten turvakoti- ja ensikotipaikat, rahoitetaan kuntien maksusitoumuksilla. Monia on tuotettu ainakin osittain Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuella, mutta sen linjaukset ovat tiukentuneet. Esimerkiksi Alvari-perhetyön ja päihde-ensikotien tuki loppuu tänä vuonna, ja nämä siirtyvät lähinnä kuntien maksettavaksi. Lapsityötä ja väkivaltaisten miesten

Ensi- ja turvakotien liitto on vakiinnuttanut asemansa järjestönä ja tehnyt hyvää työtä vuosikymmeniä, kertoo toimitusjohtaja Ritva Karinsalo.

kanssa tehtävää työtä RAY vielä rahoittaa, mutta jatko on epäselvä.

– Vaikka kunta ei olisi ottanut tilaaja-tuottajamallia käyttöönkään, ratkaisuja tehdään yksinomaan talouden eikä ihmisten tarpeiden perusteella, ja kaikkia maksusitoumuksia mietitään tarkkaan. Marginaali-ilmioiden ja syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten kanssa työtä tekevät yhdistykset ovat jo kriittisessä pisteessä kilpailuttamisen vuoksi. Tällaisten palveluiden tuottamisen tarvitaan uudenlainen toimintamalli tai osa ihmisistä jää ilman apua, Karinsalo uskoo.

– Nyt kun henki on sellainen, että kaikki täytyy kilpailuttaa, tuotteistaa ja sitten myydä näitä tuotteita. Tämä ei oikein sovi asiakaskuntamme tarpeisiin vastaamiseen. Kuntoutus- ja hoitoprosessi pitäisi nähdä enemmän kokisuutena kuin yhtenä tuotteena. Esimerkiksi ei ihmisel-

le riitä pelkkä ensikotipaikka kolmeksi kuukaudeksi, vaan hänet täytyy saada osalliseksi yhteiskunnassa. Tai ei muutama päivä turvakodissa ratkaise väkivaltaongelmaa, vaan tarvitaan pitkän ajan suunnitelma, tukiverkostot ja turvallisuusjärjestelmät.

VÄKIVALLAN HOITON EI JATKUMOITA

Ensi- turvakotien liitolla ei ole varsinaisia kilpailijoita palvelutuotannossaan, mutta perhetyössä ja väkivaltatyössä on muitakin toimijoita. Myönteistä Karinsalon mielestä on, että valtakunnallisten ohjelmien myötä kunnat ovat paneutuneet ainakin väkivallan tunnistamiseen ja niissä koulutetaan ihmisiä ”Tunnista, turvaa ja toimi” -mallin mukaan.

– Tunnistamisesta ei kuitenkaan ole juuri hyötyä, jos auttamisen palvelujärjestelmät puuttuvat. Sosiaalipäivystysjärjestelmä on tuonut

väkivaltaongelmaa esiin, mutta tarvitaan päivystyskäyntiä tanakampaa hoitojärjestelmää ja koko perheen näkökulman yhdistämistä. Maassa on myös paljon väkivaltatyön erikoisosaamisen aukkopaikkoja. Suomi saa jatkuvasti huomautuksia, että turvakoteja on liian vähän. Turvakoti ei toki ole ainoa ratkaisu, vaan myös avohoidossa voidaan tehdä paljon hyvää väkivaltatyötä, jos siihen olisi resursseja.

Karinsalon mukaan väkivaltatyössä tarvitaan lisäksi enemmän yhteistyötä väkivaltatyötä tekevien järjestöjen, kuntien, poliisin ja oikeuslaitoksen välillä. Erityinen yhteistyön paikka on riskinarviointin kehittäminen, jossa on juuri päästy alkuun.

– Suomessa tapahtuu liikaa sellaisia tekoja, joissa on pitkä polku takana. Järjestelmän pitäisi katsoa usein peiliin: milloin auttamiskeinot eivät ole olleet riittäviä,

turvallisuusriski on arvioitu väärin tai sitä ei ole arvioitu ollenkaan.

NAISTEN VÄKIVALTAISSUUS EI SAA OLLA TABU

Ensi- ja turvakotien liitto on viime aikoina kehittänyt väkivalttaisten miesten ja naisten kanssa tehtävää työtä, ja niissä riittää Ritva Karinsalon mukaan edelleen työsarkaa. Naisten väkivaltaongelmaan tarttunut Vaiettu naiseus-projekti on kuitenkin päätynyt, eikä siihen ole saatu lisärahoitusta. Järjestössä syntyi sen aikana osaamista väkivalttaisten naisten auttamiseen, mutta tieto-taito ei vielä ole levinnyt maanlaajuisesti. Hankkeen materiaalit ovat edelleen käytettävissä, mutta suoranaisia hoitomahdollisuuksia ei tällä hetkellä juuri ole.

– Projektin jälkeen naisten väkivaltaisuus on kuitenkin tullut entistä enemmän keskusteluun, mikä on hyvä asia. →

Lapsi kärsii aina perheväkivallasta ja vaikei näkisi väkivaltilanteita, hän aistii ilmapiirin kireyden, muistuttaa Ensi- ja turvakotien liiton toimitusjohtaja Ritva Karinsalo.

→ Projektin asiakkaina oli noin sata naista kolmella eri paikkakunnalla. Naisten viesti oli se, että he ovat yrittäneet antaa merkkejä väkivaltaongelmastaan mutta eivät ole tulleet kuulluksi. On vielä työtä, että väkivaltaisuudesta uskaljetaan kysyä ja nähdään, että siihenkin voi tarjota apua. Jos siitä puhuminen on tabu, auttamisen mahdollisuus on tukittu.

MIESTYÖSSÄ HAASTEENA ISYYS

Miehet osallistuvat nykyään enemmän lasten ja perheiden elämään neuvolakäynneistä lähtien, ja sama trendi näkyy järjestön työssä. Ensikoteihin tulee entistä enemmän isiä lapsen kanssa ja myös päihdeäitien ja turvakotiasiakkaiden puolisoitten kanssa tehdään yhä enemmän töitä – auttamalla miehiä autetaan myös perhettä. Väkivaltilanteissa yhteydenotot tehdään harkiten turvallisuussyistä ja aina asiakkaan luvalla, hän huomauttaa.

Miestyössä tavoitteena on auttamisen toimintatapojen kehittäminen ja miehen kohtaaminen asiakkaana. Miesten erityisyys asiakkaina liittyy siihen, että he helposti jäävät sosiaali- ja terveystalvissa ja neuvoloissa ulkokehälle, ainakin oman kokemuksensa mukaan.

– Teimme hiljattain arviointitutkimuksen miesten kanssa tehtävän väkivaltatyön, Jussi-työn, vaikutuksista. Jussityössä kohdataan noin 600 miestä vuodessa. Suurin osa

asiakkaista on kokenut saaneensa apua. Ongelmaan tarttuminen on suoraan vaikuttanut väkivallan vähentämiseen. Entistä useammin miehet hakevat apua jo siinä vaiheessa, kun tapahtuu ensimmäinen lyönti tai tajuavat riskin siihen. On hyvä kehityssuunta, jos ihmiset alkavat tunnistaa väkivaltaisten tunteiden heräämisen ja hakea apua.

IHMISET TÄRKEITÄ TILASTOJEN TAKANA

Keskustelu perheväkivallan tekijöiden ja kokijoiden sukupuolesta kiihtyy aika ajoin. Väkivaltatyötä tekevien näkökulmasta keskustelu siitä, kuinka moni prosentti miehistä tai naisista on käyttänyt väkivaltaa tai ollut perheväkivallan kohteena, ei vie asioita eteenpäin.

– Tilastot ovat kuitenkin tärkeitä, jotta näemme mihin kysymyksiin pitää tarttua ja miten ilmiöt kehittyvät, mutta meidän täytyy nähdä ihmiset lukujen takana – sukupuolesta riippumatta. Avun tarve on erilainen väkivallan kokijalla ja tekijällä, mutta molemmat sitä tarvitsevat – ja aivan erityisesti apua tarvitsee lapsi. Sukupuoli näkökulmalla on kyllä merkitystä kokemisen kannalta. Naiset ehkä määrittelevät sen herkemmin ja kokevat sen eri lailla kuin miehet. Lisäksi naiset ovat fyysisesti heikompia ja tarttuvat siksi monesti apuvälineisiin.

Karinsalon mielestä sukupuolinäkökulman sijaan enemmän pitäisi keskustella

rakenteellista ja asenteellisista kysymyksistä sekä tietenkä siitä, miten eri osapuolia voidaan auttaa. Rakenteellisia kysymyksiä ovat esimerkiksi, mitkä yhteiskunnan rakenteet tuottavat väkivaltaa ja mahdollistaako lainsäädäntö väkivallan. Asenteista puolestaan on kysymys vaikeudessa tunnistaa lasten pahoinpitelyjä jossain tapauksissa tai naisten syyllistämässä raiskauksista.

KEHITTÄMISTYÖ LÄHTEE JÄRJESTÖKENTÄN HAVAINNOISTA

Seuraavaksi järjestössä kehitetään väkivaltaa kokeneiden nuorten kanssa tehtävää työtä. Ritva Karinsalon mukaan ongelma näkyy turvakodeissa: kun äiti tulee pienempien lasten kanssa turvakotiin, nuori ei lähde mukaan vaan jää kotiin väkivaltaisen toisen osapuolen kanssa tai menee kavereille tai muualle. Tällä hetkellä työssä näkyy myös lasten keskinäinen väkivalta, erityisesti sisarusväkivalta. Toukokuussa Ensi- ja turvakotien liitto julkaisi tietopakettin, jossa perheväkivaltaa tavalla tai toisella kokeneet nuoret kertovat taiteen keinon kokemuksistaan. Kaksi musiikkivideota, korttisarja ja infolehtinen kertovat nuorten mielipiteen väkivallasta ja mitä aikuisten pitäisi kokemuksista tietää.

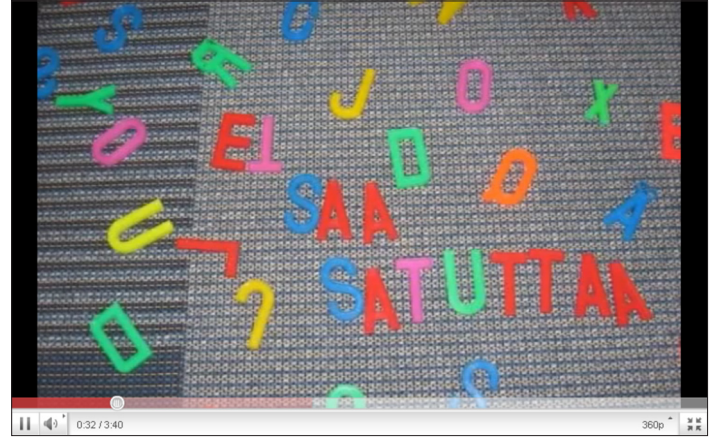
– Lapsi kärsii aina perheväkivallasta ja vaikei näkisi väkivaltilanteita, hän aistii ilmapiirin kireyden. Silloin lapsen kehitys ainakin hidastuu,

jollei jopa pysähdy. Lapsi pelkää alkoholisoituneita tai väkivaltaisia vanhempiaan. Hänen kaveripiirinsä supistuu, kun heitä ei arvaa viedä kotiin. Ja jos kodin ilmapiiri on ahdistava, on selvää, että nuoret viihtyvät muualla kuin kotona.

Myös maahanmuuttajakysymykset ovat huomion kohteena. Turvakotiasiakkaista 30 prosenttia on maahanmuuttajia ja ensikodeissa kymmenisen prosenttia. Suomalaisen ja tulomaan kulttuurin käsitykset äitiydestä eivät välttämättä kohtaa. Tarkoitus on tuoda kulttuuriset käsitykset esiin kuulemalla naisten tarinoita. Kulttuurista äitiyttä hankkeistetaan parhaillaan. Kolmas yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyvä kehittämistrendi on päihdeperheissä elävien lasten asiat.

Karinsalo korostaa, että kautta aikojen järjestössä on kuunneltu kentän heikkojakin signaaleja, joiden perusteella on lähdetty kulkemaan jotakin polkua.

– Näin lähtivät ensikodit liikkeelle, sitten huomattiin tarve pahoinpideltyjen äitien turvakodeille, sitten päihdeongelmien hoidolle ja myöhemmin miestyölle. Koko ajan täytyy peilata sitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Yhteiskunnasta putoavien ihmisten määrä ei näytä ainakaan vähenevän, ja meidän täytyy pitää siitä ääntä. Olemmehan edunvalvontajärjestö, joka pitää haavoittuvien ja marginaalissa elävien ihmisten puolia. ■

Ensi- ja turvakotien liiton Katkaise ketju -hankkeessa perheväkivaltaa kokeneet nuoret ovat koonneet omia kokemuksiaan mm. videosityksiksi. Videot Se Sattuu ja Uni esitettiin seminaarissa. Väkivallan ehkäisyssä on tärkeää kuulla nuorten omaa ääntä.

RIIKKA KOSTIAINEN

Nuorisoväkivallan ehkäisy aloitettava jo lapsuudessa

Nuorten väkivallanteoista valtaosan tekee hyvin pieni joukko. Jotta vakavaa nuorisoväkivaltaa voitaisiin tehokkaimmin ehkäistä, riskiryhmät olisi tärkeää tunnistaa jo varhaislapsuudessa. Tätä korostaa rikosentorjuntaneuvosto kannanotossaan, jonka se julkisti nuorisoväkivallan riskitekijöitä ja ehkäisemistä käsitelleessä asiantuntijaseminaarissa toukokuussa Helsingissä.

Rikosentorjuntaneuvosto tähdentää, että nuorison tekemän väkivallan vähentämiseksi tarvitaan kohdennettuja toimia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Neuvoston mukaan on mahdollista määrittää, ketkä lapsista hyötyvät eniten tukitoimista esimerkiksi silloin, kun yritetään ehkäistä lapsen vakavaa epäsosiaalista käytöstä.

Jos lapsen ongelmat tunnistetaan ja varhainen tuki kohdennetaan oikein, voidaan yhdenkin nuoren rikosuran ehkäisemisellä saavuttaa suuri elinaikainen hyöty niin yh-

teiskunnallisesti, inhimillisesti kuin taloudellisestikin. Samalla summalla, jonka yhden lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle maksaa (vähintään 55 000 euroa vuodessa), voidaan esimerkiksi 16 perhettä pitää vuoden ajan ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä.

Riskiperheiden seuranta-tutkimuksissa on suositeltu, että varhaisen tuen tulee olla kokonaisvaltaista ja riittävän pitkäkestoista. Tämä edellyttää, että kunnilla on resursseja erilaisiin lastenkasvatuksen tukitoimiin ja mahdollisuus tehdä esimerkiksi kotikäynte-

jä riskiperheisiin. Myös lasten ja nuorten vertaisryhmien toiminta on tärkeää. Tällä hetkellä ollaan käynnistämässä myös pilottihanketta, jossa monien eri ammattialojen työntekijät yhdessä kartoittavat perheeseen kohdistuvia vakavan väkivallan riskejä. Hanketta kehittävät yhteistyössä Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

Rikosentorjuntaneuvosto korostaa, että väkivallan vähentämisessä tarvitaan laaja-alaista työtä. Useita toimia on

toteutettava samanaikaisesti. Keskeistä on katkaista sukupolvelta toiselle siirtyvä väkivallan ketju ja syrjäytyminen. Neuvosto pitää tärkeänä, että palveluihin ja hoitoon ohjaus pysyvät riittävän tehokkaina ja että nuorten mielenterveys- ja tukipalvelut turvataan jatkossakin.

Tutkimusten mukaan opettajat ovat näköalapaikalla havaitsemassa lasten ongelmia. Siksi koululle ja kouluyhteisölle on tärkeää taata mahdollisuudet tunnistaa oppimisvaikeudet ja tarjota apua niihin. Neuvosto haluaisi lisätä kou- →

Jos lapsen ongelmat tunnistetaan ja varhainen tuki kohdennetaan oikein, voidaan yhdenkin nuoren rikosuran ehkäisemisellä saavuttaa suuri elinaikainen hyöty niin yhteiskunnallisesti, inhimillisesti kuin taloudellisestikin, rikosentorjuntaneuvosto painottaa.

→ lujen mahdollisuuksia käyttää keinoja, joilla voidaan vaikuttaa nuorten asenteisiin, lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja nuorten väkivaltaisiin tapoihin ratkaista ongelmia.

NUORIA KUULTAVA ENEMMÄN

Seminaarin avannut oikeusministeri **Tuija Brax** korosti puheessaan syrjäytymisen ehkäisemisen tärkeyttä väkivallan vähentämisessä. Rikokset ja sosiaaliset ongelmat kasautuvat pienelle ryhmälle ja kulkevat jossain määrin käsin kädessä. Niukoista resursseista päätöksiä tehtäessä olisi otettava vakavasti nämä viestit.

Lisäksi Brax painotti sitä, että nuoria tulisi kuulla nykyistä enemmän palveluita suunniteltaessa. Esimerkiksi Skotlannissa kuullaan nuoria viranomaisten tekemistä esityksistä kotiväkivallan vähentämiseksi. Hänen mukaansa Suomessakin tarvittaisiin väkivallan vähentämiseen tähtäävien ohjelmien valmistelussa erityisiä työpajoja, joissa nuorten ääni kuuluu. Tällä tavoin voitaisiin päästä kiinni siihen, mitä keinoja väkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret itse pitävät tehokkaimpina ja millaista tukea he tarvitsevat. Positiivinen esimerkki on seminaarissakin esillä ollut Katkaise ketju-hanke. Hän uskoo, että hankkeen materiaalia levittämällä aikuisten ja päättäjien tietoisuuteen tulee se, miltä nuoresta tuntuu, ja että se puolestaan alentaa kynnystä toimia ja puuttua.

VARHAISLAPSUUDEN RISKIT JA PERHETYÖN KEINOT

Erikoislääkäri **Anu Putkonen** Niuvanniemen sairaalasta on tutkinut mielenterveyshäiriöiden yhteyttä vakavaan väkivaltarikollisuuteen ja väkivallan sukupolvien välistä siirtymistä. Hänen mukaansa väkivaltarikollisuus on kallis kansanterveysongelma, joka kehittyy ympäristö- ja perintötekijöiden vuorovaikutuksesta. Pieni joukko tekee suuren osan väkivaltarikoksista, joten yhdenkin elinikäisen rikollisuuden ehkäisyn hyöty on suuri. Tärkeä riskiryhmä on vakavien väkivaltarikosten tekijöiden lapset, sillä Putkonen tutkimuksen mukaan väkivaltarikollisuus voi siirtyä vanhemmilta lapsille.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton pääsihteeri **Mirjam Kalland** korosti varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehittymiselle. Vauvan hoitokokemukset siirtyvät tulevien kiintymyssuhteiden malliksi. Erityisen vakavia seurauksia tulee, kun äiti tai isä on vaaran ja kivun aiheuttaja, eikä lapsi voi hakea häneltä turvaa. Syrjäytymistä ja rikollisuutta voidaan ehkäistä parhaiten tukemalla hyvinvointia ja edistämällä terveystä. Universaalit kaikille suunnatut palvelut kuten neuvola ovat hänestä siksi tärkeitä. Lisäksi on tärkeä seurata tilastollisia riskiryhmiä tarkemmin ja tukea oireilevia perheitä. Varhaisen puuttumisen hän ajoittaisi jo perheen ensimmäiseen raskauteen.

Kehittämispäällikkö **Helena Niemi** kertoi Ensi- ja turvakohtien liiton Alvari-perhetyöstä, joka tavoittaa riskissä olevia lastensuojeluperheitä. Asiakas-suhteet kestävät vuodesta kahteen ja perheen luona käydään useita kertoja viikossa. Niemen mukaan on olennaista, että kyseessä on järjestön eikä viranomaisten palvelu. Tästä on hyötyä tilanteessa, jossa perhe ei halua ottaa apua vastaan vaan kokee sen kontrollina ja pelkää lasten huostaanottoa. Alvari-perheet ovat köyhiä ja monella tapaa riippuvaisia yhteiskunnan eri tukimuodoista. Suurin osa perheistä muodostuu yksinhuoltajaaideista lapsineen. Yleisimmät tulossyyt perhetyön piiriin ovat äidin väsymys ja masentuneisuus, arjen kaoottisuus, ero, väkivalta, päihteet sekä kasvatus- ja kouluongelmat. Väkivaltaa ja lasten laiminlyöntiä esiintyy lähes jokaisessa tapauksessa.

– Arvioinnin mukaan työskentelyn kuluessa huoli hälveni neljällä viidestä perheestä. Suurimmat muutokset tapahtuivat lasten elämässä: siihen oli tullut iloa ja rajoja ja koulunkäynti parani. Myös äidin voimavarat löytyivät ja isäkin jaksoi paremmin kuin ennen. Lisäksi työ on kustannustehokasta: yhden perheen hoito maksaa vuodessa noin 10 000 euroa, mikä on viidesosa yhden lapsen laitossijoituksesta.

VÄKIVALTA KASAUTUU OSALLE NUORIA

Tutkija **Venla Salmi** Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitok-

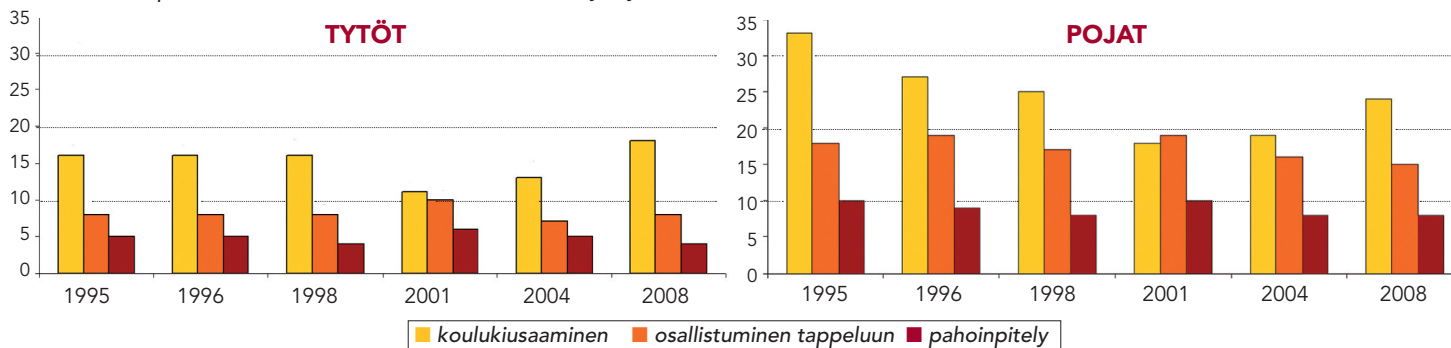
sesta esitteli tietoja nuorten väkivallan kehityksestä ja piirteistä nuorisoriikollisuuskyseleiden (1995–2008) perusteella. Väkivalta on kyselyjen mukaan yleisempää pojilla kuin tytöillä, mutta tytöilläkin se on merkittävää. Väkivallan yleisyyden kehityksessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia 15 vuoden aikana (kuvio 1). Tosin pojilla väkivallan teot ovat hieman vähentyneet koulukiusaamista lukuun ottamatta, joka oli 2008 lisääntynyt kummallakin sukupuolella. Koulukiusaaminen on tytöillä lähinnä henkistä ja pojillakin se on yleisin muoto, mutta pojat kiusaavat fyysisesti selvästi enemmän kuin tytöt.

Salmi kertoo, että kun tyttö on pahoinpitelijä, uhri on lähes yhtä usein tyttö kuin poika. Sen sijaan poika pahoinpitelnee lähes aina toisen pojan. Pojilla pahoinpitely kohdistuu yleisimmin ennestään tuntemattomaan henkilöön tai saman koulun oppilaaseen, kun taas tytöillä lähipiiriin kuuluvaan kuten ystävään, sisarukseen tai seurustelukumppaniin. Väkivallan alkoholisidonnaisuus on tytöillä jopa yleisempää kuin pojilla. Tappeluihin osallistuneista tytöistä alkoholin vaikutuksen alaisena oli ollut kolme neljästä ja pojistakin melkein puolet 2008. Pahoinpitelyihin alkoholi liittyi jonkin verran harvemmin. Kyselyssä tulee hyvin esiin myös väkivallan ryhmäluonne, erityisesti koulukiusaamista koskien.

– Kuten väkivalta ylipää-

Kuvio 1. Nuorten väkivallan yleisyys ja sen kehitys (kuluneen vuoden aikana vähintään kerran teon tehneitä 15–16-vuotiaita, %).
Lähde: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Nuorisoriikollisuuskyselyt 1995–2008.

tään, myös nuorten väkivallateot ja uhrikokemukset kasautuvat suhteellisen pienelle joukolle. Samat henkilöt ovat usein väkivallan tekijöitä ja uhreja. Kasautuneeseen väkivaltaan liittyy tyypillisesti myös muita ongelmia kuten rikoskäyttäytyminen, päihderiippuvuus, alhainen koulutustaso, työttömyys ja sosiaalinen syrjäytyminen.

KOULUSSA OPITTAVA TOIMIMAAN RYHMÄSSÄ

Tutkimusprofessori **Tommi Hoikkala** nuorisotutkimusverkostosta kiinnitti esityksessään huomion suomalaiseen koulutusjärjestelmään, joka korostaa yksilöllistä menestymistä mutta jättää ryhmädynamiikan opetteluun vähemmälle. Tähän pitäisi saada muutosta aikaan.

Suorituskeskeisyyttä kritisoitiin myös paneelissa, jossa pohdittiin koulun väkivallan vähentämisen mahdollisuuksia. Keinoista oli esillä koulusovittelu, nuorten kasvattaminen väkivallattomiin seurustelusuhteisiin (Folkhälsanin DejtPark-hanke), KiVa Koulu-ohjelma, elämäntaidolliset keskusteluryhmät nuorille (Non Fighting Generation) ja Suomen Mielenterveysseuran kouluhankkeet, joissa annetaan työkaluja hyvän mielen koulun rakentamiseen. Paneelissa kaivattiin kouluihin

enemmän nuorten kuuntelemista, ympäristön viihtyisyyttä ja arvokeskustelua.

SYRJÄYTYNEET NUORET AVUN PIIRIIN

Päivän loppuksi perehdyttiin varttuneempien nuorten väkivaltaan puuttumiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. HelsinkiMission nuorten kriisityön johtaja **Olavi Sydänmaanlakka** kertoi Aggredi-hankkeesta. Kohderyhmänä ovat väkivallakulttuurin kannattelijat eli nuoret joilla on taustalla väkivaltaista rikoskierrettä esimerkiksi tuomioita ryöstöistä. Asiakkaat tulevat nykyään enimmäkseen yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta. Tarkoituksena on saada vaikeasti tavoitettavat ja heikosti motivoituneet nuoret hoidollisen työn piiriin. Sydänmaanlakan mukaan nuorten kiinnittyminen onkin osoittautunut vaikeaksi: noin neljännes toimintaan ohjautuista on käynyt tapaamisissa yli kymmenen kertaa. Toinen keskeinen tavoite on katuväkivaltaan syyllistyneiden hoitomenetelmien kehittäminen. Toiminta on parhaillaan arvioitavana Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa ja Helsingin kaupungin tietokeskuksessa.

Kehittämispäällikkö **Esa Nordling** Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta kertoi *Timeout! Aikalisä! Elämä raitteilleen* -toimintamallin tuloksista.

Yhteistyössä ovat mukana kunnat, puolustusvoimat ja siviilipalvelukeskus. Toimintamallissa tartutaan aktiivisesti tukea tarvitseviin nuoriin miehiin kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä. Heille tarjotaan tilaisuus hakeutua tukipalveluun, jota toteuttavat tehtävään koulutetut ohjaajat, jotka puolestaan ovat kuntien sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä. Hankkeena toiminta loppui viime vuoteen, mutta malli on otettu käyttöön 116 kunnassa.

Arviointitutkimuksen mukaan tukiohjelmaan kiinnittyneille miehille oli ominaista psyykkinen oireilu, lapsuusiän ongelmien kasautuminen,

koulukiusatun rooli, ajankoh- taisten ongelmien kasautuminen ja suojaavien tekijöiden vähäisyys. Tukiohjelmaan kiinnittyi vajaa kolmannes interventioryhmästä. Suurimmalle osalle ohjelmaan kiinnittyneistä oli ollut siitä hyötyä.

Päivän annin veti yhteen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman johtaja **Georg Henrik Wrede**. Hän haluaisi nuorisoväkivallan ehkäisyn seuraavaan hallitusohjelmaan. Huomiota pitäisi kiinnittää ainakin lasten ja nuorten palvelujen resursseihin, nuorten kuulemiseen, köyhyyden poistamiseen ja yhteiskunnan monikulttuurisuuteen. ■

EUROOPAN RIKOKSENTORJUNTAKILPAILU 2010

Rikksentorjuntaneuvosto etsii Suomen ehdokasta tämän vuoden EU:n rikksentorjuntakilpailuun. Teemana on turvallinen koti turvallisessa yhteisössä. Kilpailussa haetaan uusia tai hyviä käytäntöjä kolmessa erillisessä alateemassa. Suomen ehdokas voi liittyä mihin tahansa seuraavista alateemoista:

- 1) Rikksentorjunnassa haetaan asukkaiden, naapuruston ja valtion palveluiden yhteistoimintaa kodin sekä ihmisen elinympäristön turvallisuuden varmentamiseksi.
  - 2) Lähipoliisitoiminnassa haetaan ennaltaehkäiseviä lähestymistapoja, yhteisöpoliisi strategioita ja niiden tunnettavuutta lisäävää kampanjointia.
  - 3) Osallistuvassa konfliktiratkaisussa haetaan hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja rikosten sovittelusta, palauttavasta oikeudesta ja väkivallattomasta konfliktiratkaisusta.
- Ehdotusten on oltava neuvoston sihteeristössä viimeistään 19. elokuuta. Lisätietoa www.rikksentorjunta.fi.

Lapsille parempaa suojaa seksuaalirikoksia vastaan

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa lapseen kohdistuvista seksuaalirikoksista nykyistä ankarampia rangaistuksia ja uusia tekoja rangaistaviksi. Uudistuksella halutaan korostaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten paheksuttavuutta ja estää niitä. Lasten suojaa parannettaisiin tarkastamalla heidän kanssaan toimivien rikostaustat nykyistä tarkemmin.

Uuseimmat työryhmän ehdottamat muutokset liittyvät lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoon, mutta osa ehdotuksista johtuu kotimaisista muutostarpeista.

Työryhmä ehdottaa uutta rangaistussäännöstä, joka koskisi lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin. Rikokseen syyllistyisi henkilö, joka pyrkii tapaamiseen tai muuhun kanssakäymiseen lapsen kanssa niin, että tarkoituksena on valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen hyväksikäyttörikos (ns. grooming). Yhteydenpito voisi tapahtua esimerkiksi internetissä tai sähköpostin tai matkapuhelimen välityksellä. Rangaistus olisi sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Uusi rikosnimike olisi myös sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen. Rangaistus olisi sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittava vähimmäisrangaistus korotettaisiin 14 päivästä neljäksi kuukaudeksi vankeutta. Enim-

mäisrangaistus olisi edelleen neljä vuotta vankeutta.

Toisin kuin nykyisin, sukupuolilyhteys 16 vuotta nuoremman lapsen kanssa katsottaisiin lähtökohtaisesti törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Rikos voitaisiin katsoa törkeäksi myös, kun se sisältää useita samaan lapseen kohdistuneita tekoja tai kohteena on ollut useita lapsia.

Seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomittava enimmäisrangaistus korotettaisiin yhdestä kahteen vuoteen vankeutta.

Lapsipornografiaa koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöjä täydennettäisiin ja täsmennettäisiin. Ehdotuksen mukaan hallussapito tulisi nykyistä laajemmin rangaistavaksi. Siihen voisi syyllistyä esimerkiksi henkilö, joka on sopinut maksullisten internetsivujen käytöstä tai joka toistuvasti käy samoilla lapsipornografiaa sisältävillä sivuilla.

Seksuaalisen teon määritelmästä poistettaisiin rangaistavuuden edellytys, jonka mukaan tekijän on tavoiteltava seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä. Ehdotuksen mukaan riittäisi, että teko on sek-

suaalisesti olennainen ottaen huomioon tekijä, kohteena oleva henkilö sekä olosuhteet. Nykytilanteen ongelmaksi on arvioitu liiallisen huomion kiinnittäminen tekijän tavoitteeseen ja tämän tavoitteen toteennäyttämisen vaikeus.

SYYTEOIKEUTEEN MYÖS MUUTOKSIA

Eräitä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat jo nyt erityiset vanhentumissäännökset. Ehdotuksen mukaan myös lapseen kohdistunut pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, paritus, törkeä paritus, ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa vanhentuisivat aikaisintaan uhrin täyttäessä 28 vuotta. Ikäraja olisi 23 vuotta silloin, kun teossa on kysymys lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin.

Kaikki lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi. Ne olisivat Suomen lain mukaan rangaistavia siitä huolimatta, että ne eivät olisi rangaistavia tekovaltion lain mukaan.

Lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä muutettaisiin

niin, että myös vapaaehtois-toiminta tulisi sen soveltamisalan piiriin. Rikosrekisterioteeseen merkittäisiin jatkossa myös lapsipornografia- ja seksuaalirikoksista tuomitut sakkorangaistukset. Selvittämiselvällisyys ei kuitenkaan koskisi tehtäviä, jotka yhden vuoden aikana kestävät enintään 30 päivää, nykyisin raja on 90 päivää. Uutta on, että lasten kanssa työskentelevien rikosrekisteri tarkastettaisiin jatkossa joka kolmas vuosi.

Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen ja nuorisotoimen palveluksessa olevat voisivat salassapitovelvollisuuden estämättä tehdä ilmoituksen poliisille, kun heillä on syytä epäillä 18 vuotta nuorempaan kohdistunutta seksuaalirikosta.

Työryhmän mietintö sisältää useita muitakin ehdotuksia. Rangaistussäännösten ja rikostaustan selvittämistä koskevien säännösten muutoksista arvioidaan aiheutuvan vuosittain useiden miljoonien eurojen kustannukset. Mietintö on parhaillaan lausunto-kierroksella. ■

Lasten suojeleminen seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä. OM:n mietintöjä ja lausuntoja 34/2010.

Sovittelun tärkein etu on, että tarjotaan mahdollisuus tuoda väkivaltaongelmat julki ja saada apua. Pelko ja häpeä voivat estää avun hakemisen.

■ HENRIK ELONHEIMO & AUNE FLINCK

Sovittelu osaksi lähisuhde- väkivallan kontrollia

Väkivalta perheissä ja lähisuhteissa on ongelma, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan näyttöön perustuvaa kontrollipolitiikkaa, jonka painopisteitä ovat rankaisemisen sijaan ennaltaehkäisy, varhainen puuttuminen ja palveluunohjaus.

Erilaisiin hankkeisiin perustuva väkivaltatyö on lyhytjänteistä, se on keskittynyt riskiryhmiin ja palvelujärjestelmää on kehitetty pääosin naisiin kohdistuvan väkivallan näkökulmasta. Ohjelmat eivät ole kattaneet lähisuhdeväkivallan monimuotoisuutta eivätkä kaikkia uhriryhmiä, eikä interventioden vaikuttavuutta ole tarpeeksi tutkittu. Yleisesti on toivottu, että oikeuslaitos tuomitsisi väkivallan selkeämmin ja koventaisi rangaistuksia. On vaadittu rikosilmoituksen

tekokynnyksen alentamista, uhrin aseman vahvistamista ja hoito-ohjelmien liittämistä seuraamusjärjestelmään. Eri toimijoiden yhteisenä tavoitteena on tunnistaa väkivalta hyvissä ajoin, parantaa uhrin turvallisuutta ja saada osapuolet palvelujen piiriin.

Väkivallan käsittely ja hallinnointi rikoslain vastaisina tekoina pelkistää todellisuutta. Todellisuudessa lähisuhdeväkivalta on lain tunnusmerkistöjä monimuotoisempaa. Väkivallan yksinkertaistaminen koskee myös sukupuolirooleja: kun

tutkimukset ovat kohdistuneet enemmän virallistilastojen mukaisiin rikosentekijöihin kuin uhreihin, lähisuhdeväkivallan tarkastelu on suuntautunut miehiin. Rikostilastot eivät anna kattavaa kuvaa myöskään lähisuhdeväkivallan määrästä, sillä piilorikollisuuden osuus on huomattava.

Rankaisukeskeinen ajattelu on kulttuurisesti hyväksyttyä, ja meillä on instituutiot ja ammattikunnat rankaisemista varten. Kärsimyksen aiheuttaminen on kuitenkin →

→ eettisesti ongelmallista varsinkin, kun tutkimukset eivät tue ajatusta siitä, että kriminalisoinnit ja kovemmat rangaistukset vähentäisivät lähisuhdeväkivaltaa. Voidaankin kysyä, kenen etua retributiivinen järjestelmä palvelee ja kuinka paljon sen ylläpitoon kannattaa yhteisiä resursseja sijoittaa.

Lähisuhdeväkivallan uhrin ei useinkaan halua ilmoittaa väkivallasta poliisille tai antaa juttuaan oikeusprosessiin. Uhreilla on taipumus välttää viranomaisia, jos he pelkäävät menettävänsä sananvallan sen suhteen, joutuuko heidän kumppaninsa oikeustoimien kohteeksi. Enemmän kuin rangaistusta, uhrin kaipaavat moraalista tukea, turvallisuutta ja väkivallan loppumista. Uhrien kokemukset oikeusprosessista eivät myöskään aina ole yksiselitteisen myönteisiä.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SOVITTELUN PERUSTEET

Suomessa tuli vuonna 2006 voimaan laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. Lain 13 §:n mukaan vain poliisi- tai syyttäjäviranomaisella on oikeus tehdä sovittelualoite, jos kyseessä on väkivaltarikos, joka on kohdistunut puolisoon, lapseen, vanhempaan tai heihin rinnastettavaan läheiseen. Muissa rikoksissa aloitevalta on myös asianosaisilla itsellään sekä muillakin kuin oikeusviranomaisilla.

Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktinratkaisumenetelmä, jossa puolueeton sovittelija auttaa osapuolia erityisen menetelyn avulla löytämään molemmille hyödyllisen ratkaisun. Teoriapohjan sovittelu saa restoratiivisesta oikeudesta. Sovittelu sijoittuu oikeusprosessin ja sosiaalityön välimaastoon, ja voi täydentää rikosprosessia tai jopa korvata sen. Sovittelu ei ole lainkäyttöä, vaan rikokset tuomitaan moraalisesti ja vastuun neutralointia vaikeutetaan. Vaikka väkivaltaiset teot hylätään, niiden tekijä pyritään integroimaan lainkuuliaisien yhteisön jäseneksi.

Tuomioistuimissa syytetyn ei tarvitse lausua mitään, avustaja hoitaa jutun ja koko prosessi saattaa olla kirjallinen. Sen sijaan sovittelussa asianosaiset saavat olla aktiivisia; tekijä ei ole passiivinen rangaistuksen kohde eikä uhri pelkkä todistaja. Sovitteluideologiaan kuuluu ajatus siitä, että omien asioiden hoito on voimaannuttava ja opettavainen kokemus.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SOVITTELUMENETTELY

Lähisuhdeväkivallan sovittelumenetelmä on viime vuosina kehitetty niin, että siihen sisältyy monivaiheinen ja moniammatillinen tapauksen soveltuvuuden ja osapuolten elämäntilanteen, motiivien ja voimavarojen arviointi. Joissakin kunnissa lähisuhdeväkivallan sovittelijoille on järjestetty mahdollisuus erityiseen konsultaatioapuun ja työnohjaukseen, ja sovitteluun voi osallistua myös kriisityöntekijä.

Osapuolet saavat lähettävältä viranomaiselta, sovittelutoimistolta ja sovittelijoilta etukäteen tietoa oikeusturvastaan sekä sovittelun menetelmästä, tavoitteista ja merkityksestä oikeusprosessissa. Osapuolet voivat keskeyttää sovittelun missä vaiheessa tahansa ja turvautua oikeusviranomaisiin. Heitä informoidaan myös siitä, että sovittelun tulos palautuu aikanaan lähettäjälle ja syyttäjälle syyteharkintaa varten. Saamiensa tietojen perusteella osapuolet päättävät, haluavatko osallistua sovitteluun.

Sovittelu alkaa osapuolten erillistapaamisilla. Ne antavat sovittelijoille lisätietoa jutun soveltuvuuden arvioimista varten ja lisäävät myös sovitteluistuntojen sujuvuutta. Jos sovittelulle on edellytyksiä ja osapuolet ovat siihen edelleen halukkaita, heitä valmistetaan sovitteluun. Sovittelijat voivat keskeyttää sovitteluprosessin, jos käy ilmi, ettei sille ole edellytyksiä. Silloin juttu palautuu syyteharkintaan. Keskeytynyt sovittelu ei merkitse epäonnistumista, koska jo erillistapaamisista voi olla osapuolille hyötyä.

Erillistapaamisten jälkeen järjestetään turvallinen ympäristö yhteistapaamisia varten. Niissä osapuolet saavat kertoa kokemuksensa toisen kuunnellessa, minkä jälkeen tuetaan vuoropuhelua. Kuunteleminen auttaa ymmärtämään toisen näkökulmaa. Sovittelussa pyritään siihen, että osapuolet oivaltavat, miksi suhteessa on ajauduttu väkivaltaan ja millaista vahinkoa ja kärsimystä väkivalta ja sen uhka toisille ja varsinkin mahdollisille lapsille aiheuttaa.

Yhteistapaamisissa määritellään, miten vahingot korjataan. Usein lähisuhteissa symbolinen korjaaminen on tärkeämpää kuin materiaallinen. Sovitteluun voi liittyä myös anteeksipyyntö, jos se on sopuolosuhteissa osapuolten arvomaailman kanssa eikä ole menettänyt merkitystään suhteen aikaisemmissa vaiheissa.

Sovittelu mahdollistaa luovat ja yksilölliset ratkaisut, ja sovittelijat varmistavat sopimusten olevan myös oikeudenmukaisia. Sopimus ei ole itsetarkoitus, vaan olennaista on dialogi, avun tarjoaminen ja mahdollisuus muutokseen. Tavoitteena ei myöskään ole väkivaltaisen suhteen jatkaminen, vaan sovittelu voi auttaa osapuolia eroamaan hallitusti ja turvallisesti. Vanhempien riitaisen parisuhteen päättyminen voi olla myös lasten edun mukaista.

Voidaan tarvita useita sovitteluistuntoja, jotta saadaan aikaa henkiseen työhön. Tarvittaessa osapuolia voidaan myös istuntojen välillä tavata erikseen. Osapuolet voivat myös halutessaan konsultoida juridista asiantuntijaa. Varsinkin pitkään jatkuneissa ongelmassa sovitteluun voidaan liittää seurantavaihe, jolloin voidaan kontrolloida sopimuksen täyttymistä ja varmistaa uhrin turvallisuus.

METODINA KOHTAAMINEN JA VUOROPUHELU

Tasavertainen ja luottamuksellinen vuoro-vaikutus rohkaisee asianosaisia puhumaan avoimesti. Sovitteluideologian mukaan keskustelu on tehokkaampi tapa opettaa normeja kuin nuhtelu. Leimaava häpäiseminen ja kasvojen menetykset voidaan välttää, kun rikosentekijälle tarjotaan mahdollisuus hyvittää tekonsa. Kuulluksi tuleminen on tärkeää myös uhrin identiteetille, koska rikos on loukannut hänen itsemääräämisoikeuttaan ja toimintakykyään. Kuulluksi tuleminen on myös edellytys sille, että menettely ja sen lopputulos koetaan oikeudenmukaiseksi ja niihin sitoudutaan.

Sovittelussa sallitaan tunteiden tuuletaminen. Tunteet liittyvät väkivaltarikoksiin, jotka tehdään usein tunnekuohun vallassa. Sovittelua on kuvattu emotionaaliseksi strategiaksi, ja tunteiden kohtaaminen ja käsittely voivat auttaa ehkäisemään väkivallan uusimista. Jos osapuolet saavat ”purkaa sydämensä”, vähentää se kostonhalua ja tarvetta asian jälkipuintiin. Sovittelua ei kuitenkaan kutsuta terapiaksi, vaikka keskustelulla ja tunteiden ilmaisemisella voi olla terapeuttinen vaikutus.

SOVITTELU, LÄHIYHTEISÖ JA PALVELUUNOHJAUS

Osapuolet voivat kutsua myös tukihenkilöitä mukaan sovitteluun. Tukena voivat

Sovittelulain säätämisen jälkeen lähisuhdeväkivallan näyttöön perustuvia sovittelukäytäntöjä on alettu kehittää ja yhtenäistää.

olla heidän läheisensä tai esimerkiksi rikosuhripäivystyksen työntekijä. Yhteisöllinen näkökulma asettaa haasteen kehittää Suomessakin läheisneuvonpidon kaltaisia toimintamalleja, joista on ulkomailla saatu lupaavia tuloksia.

Sovittelussa osapuolia voidaan auttaa löytämään myös sellaisia jatkopalveluita, jotka lieventävät heidän ongelmiaan ja auttavat lopettamaan väkivallan. Koska rikosten taustalla on usein erilaisia psykososiaalisia ongelmia, tarvitsee restoratiivinen oikeus rinnalleen rehabilitatiivisen oikeuden. Vapaaehtoinen sovittelumenettely voikin olla keino saada avun tarvitsijat palvelujen piiriin ja lisätä hoitomotiivaatiota. Sovittelu ei kilpaile ammattiauttajien kanssa, vaan tavoitteena on yhteistyö.

SOVITTELU SOPII LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN

Tutkimusten mukaan sovittelu toimii erityisen hyvin väkivaltarikoksissa. Tällaisissa konflikteissa intensiivinen osallistuminen syntyy luontevasti. Lähisuhdeväkivallan osapuolilla on tarve selvittää ristiriitojaan, halusivatpa he jatkaa suhdettaan tai erota hallitusti.

Lähisuhdeväkivallan sovittelun puolesta puhuu myös se, että se on nopea interventio. Puuttuminen on tehokkaampaa silloin, kun ongelmat eivät vielä ole pitkittyneet ja vaikeutuneet. Kun uhri ei halua käynnistää virallista oikeuskoneistoa, sovittelu tarjoaa helposti lähestyttävän palvelun, josta on matala kynnyks hakea apua. Tämä sovittelun etu ei tosin valitettavasti nykyainsäädännön aikana toteudu, koska vain oikeusviranomaiset saavat tehdä sovittelualoitteen lähisuhdeväkivaltatapauksissa.

Tutkimustiedon perusteella on kuitenkin hankala etukäteen määritellä, mitkä tapaukset sopivat sovitteluun. Lähisuhdeväkivallan sovittelumenettely muistuttaa lääketieteellistä arviointia, jossa kuullaan potilasta ja pohditaan, mikä olisi juuri

hänelle sopiva hoitomuoto. Tapauksen soveltuvuutta sovitteluun tulisikin arvioida tapauskohtaisesti.

SOVITTELUN RAJOITUKSIA

Lähisuhdeväkivallan sovittelun arvostelijat ovat vedonneet esimerkiksi siihen, että näiden tapausten taustalla on usein pitkään jatkunutta alistamista, joka saattaa jatkua sovittelussa. Sovittelun on pelätty hyödyttävän väkivallan tekijää, joka pääsee vastuusta suhteen jatkuessa entisellään. Vaikka hyvin toteutettu restoratiivinen sovittelu on periaatteessa immuuni tällaiselle arvostelulle, on sovittelupalvelujen laadusta käytännön tasolla jatkuvasti huolehdittava. Sovittelun mahdollisuuksia on tarkkaan arvioitava etenkin sellaisissa lähisuhdeväkivaltarikoksissa, joihin liittyy pitkäaikaista ja monimuotoista väkivaltaa. Jos uhri on traumatisoitunut, on epärealistista odottaa nopeaa apua lyhyestä sovittelumenettelystä. Toisaalta myös oikeusprosessia pitäisi analysoida yhtä lailla kriittisesti, jotta sovittelun arvostelu olisi realistista.

Keskeiseksi lähisuhdeväkivallan sovittelun ongelmaksi on nostettu osapuolten välinen valtaepätasapaino. Sovittelijan tehtävä on huolehtia, että myös hiljaiset saavat äänen, ja uhrin rinnalla arvioida, onko sovittelu mielekästä ja sopimus hyväksyttävissä. Jos sovittelun motiivina on pikemminkin oman edun tavoittelu tai rangaistuksen välttäminen kuin pyrkimys muutokseen, väkivallan pysäyttämisen lähtökohdat eivät ole hyvät. Myös jos sovittelussa ei käsitellä väkivaltaan liittyviä tunteita, vihanpito ja epärakentavat käyttäytymismallit voivat jatkua. Samoin jos osapuolet eivät aktiivisesti osallistunut keskusteluun ja sopimuksen tekoon, heidän sitoutumisensa voi jäädä vajaaksi. Sovittelun kannalta ongelmallisia voivat olla myös tilanteet, joihin liittyy vaikeita juridisia kysymyksiä tai mielenterveysongelmia.

SOVITTELU OSAKSI OSAPUOLTEN AUTTAMISOHJELMAA

Sovittelun tärkein etu on, että tarjotaan mahdollisuus tuoda väkivaltaongelmat julki ja saada apua. Usein avun saaminen on liian hidasta ja sitä haetaan vasta pitkään jatkuneiden ongelmien jälkeen. Väkivaltaan liittyvä pelko ja häpeä voivat estää avun hakemisen. Monet jäävät auttamisjärjestelmien ulkopuolelle myös siitä syystä, että ne eivät kata tasapuolisesti koko maata. Yksittäiset ja projektiluonteiset väliintulot eivät riitä ratkaisemaan ongelmia, joita väkivallan taustalta usein löytyy. Tarvitaan systemaattisia, oikeusprosessia joustavampia interventioita ja matalan kynnyksen palveluita, joihin voi hakeutua silloin, kun tunnistaa lähisuhhteessa väkivallan riskin tai kun väkivaltaa ilmenee ensi kerran.

Koska etenkin erotilanteisiin ja huoltajuusriitoihin liittyy kohonnut väkivaltariski, olisi sovinnollisen eron mahdollistamiseksi oltava tarjolla perhesovittelupalveluja. Tämä turvaisi myös lasten asemaa, koska he ovat tällaisissa tilanteissa vaarassa joutua laiminlyönnin kohteiksi ja vanhempien välisen väkivallan välikappaleiksi.

Sovittelu ei ole vielä kaikilta osin vastannut lähisuhdeväkivallan erityisluonteen asettamiin haasteisiin eivätkä hyvät käytännöt ole vielä tasaisesti juurtuneet kentälle. Lähisuhdeväkivallan sovittelijat tarvitsevat erikoiskoulutusta ja sovittelun laadusta pitää huolehtia. Sovittelulain säätämisen jälkeen lähisuhdeväkivallan näyttöön perustuvia sovittelukäytäntöjä onkin alettu kehittää ja yhtenäistää. ■

Lähteet saa kirjoittajilta. Elonheimo toimii tutkijatohtorina Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa ja Flincin kehittämisspäällikönä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Eurooppalaista perheväkivallan vastaista sopimusta valmistellaan

Euroopan neuvostossa (EN) aloitettiin keväällä 2009 naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja niiden vastaista toimintaa koskevat yleissopimusneuvottelut. Sopimus valmistunee ensi vuoden alussa.

Jo vuonna 1997 laadittiin Euroopan neuvostossa ensimmäinen toimintasuunnitelma naisiin kohdistuvan väkivallan vastustamiseksi. Tavoitteena oli saada kansalliset hallintoelimet laatimaan vastaava toimintasuunnitelma. Vuonna 2002 EN:n ministerikomitea, eli ylin päätöselin, antoi 47 jäsenmaalleen suosituksen suojella naisia väkivallalta.

Varsovan EN:n huippukokouksessa 2005 hyväksyttiin uusi toimintasuunnitelma. Siihen sisältyi mm. päätös naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta kampanjasta sekä työryhmän perustamisesta. Kampanjan tarkoituksena oli edistää yleistä käsitystä, että naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus sekä kannustaa jäsenmaita sitoutumaan tarpeellisiin toimenpiteisiin ja turvaamaan riittävät resurssit konkreettisten tulosten aikaansaamiseksi. Lisäksi kampanjalla pyrittiin osaltaan monitoroimaan kansallisia

kehityssuuntia naisiin kohdistuvan väkivallan kitkemisessä. Kampanja toteutettiin kolmella tasolla: hallitusten välisenä, parlamentaarisenä sekä alueellisina aloitteina perheväkivallan vastustamiseksi.

Kampanja avattiin loka-kuussa 2006 Madridissa. Siihen sisältyi seitsemän alueellista seminaaria, joista yksi järjestettiin Suomessa. Konferenssisarjan päätti kevään 2008 Wienin seminaari, jossa EN:a kehoitettiin laatimaan naisiin kohdistuvan väkivallan, mukaan lukien perheväkivallan vastainen yleissopimus. Valmistelutyöhön tuli ottaa mukaan sekä parlamentaarikot että kansalaisjärjestöt.

ENNALTAEHKÄISY, UHRIN SUOJELU JA TEKIJÄN RANKAISEMINEN

Varsinaiset sopimusneuvottelut aloitettiin keväällä 2009. EN:n sihteeristön laatimista vaihtoehtoista neuvottelujen pohjaksi valittiin laajapohjainen sukupuolisyrjintään pe-

rustuva sopimusluonnos. Se perustuu tasavahvasti ns. kolmen P:n malliin (prevention, protection, prosecution) eli naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ennaltaehkäisyyn, uhrin suojelemiseen ja tekijän rankaisemiseen. Pelkän rikosoikeudellisen tarkastelun lisäksi sopimuksella pyritään takaamaan väkivallan uhreille riittävä suojelu sekä toimimaan siten, että ennakolta voitaisiin ehkäistä mahdollisimman paljon väkivaltaa. Sopimusluonnokseen sisältyy myös kunnianhimoinen tavoite sen kolmen peruselementin keskinäisestä korreloinnista. Kyseessä on EN:n ensimmäinen naisiin kohdistuva ihmisoikeussopimus.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ennalta ehkäisemisessä koulutus, asenteisiin vaikuttaminen sekä yleisen tietoisuuden lisääminen ovat tärkeitä. Sopimusluonnokseen sisältyy määräyksiä väkivallan ehkäisemisen keinoista ja niitä tukevien toimien to-

teuttamisesta. Sopimuksen tarkoituksena on turvata riittävät taloudelliset ja henkiset voimavarat sekä viranomaisien että kansalaisjärjestöjen toiminnassa.

Sopimuksella pyritään parantamaan väkivallan uhrien suojelua erilaisin keinoin ja eri tilanteissa. Turvakotien lisääminen, ammattihenkilöstön kouluttaminen, uhreille tarjottava tieto, tukeminen ja suojelutoimenpiteet sekä tekijän kuntouttaminen ovat keinoja, joilla pyritään uhrin aseman parantamiseen ja väkivallasta poispääsemiseen. Sopimukseen sisältyy myös määräykset perheväkivaltaa todistaneiden lasten suojelu- ja tukitoimenpiteistä.

Sopimusluonnoksessa on määrättyä siviilioikeudellisista suojakeinoista sekä väkivallan tekijän saattamisesta rikosoikeudelliseen vastuuseen. Väkivallan erityisinä muotoina on kirjattu määräykset fyysisestä, henkisestä ja seksuaalisesta väkivallasta,

raiskauksesta, seksuaalisesta häirinnästä, vainoamisesta, kunniaväkivallasta, pakkoa-violiitoista sekä sukuelinten silpomisesta. Sopimukseen sisältyy myös määräyksiä väkivaltaa kokeneiden maa-hanmuuttajanaisten asemaan liittyvistä kysymyksistä. Sopimusluonnoksen ihmisoikeusluonnosta korostaa siihen sisältyvä valvontamekanismi.

EN:n sihteeristö laati tarkistetun sopimusluonnoksen. Seuraava neuvottelukierros on kesä–heinäkuun vaiheessa. Sopimus oli tarkoitus saada valmiiksi vuoden loppuun mennessä, mutta todennäköisesti työtä joudutaan jatkamaan vielä ensi vuoden puolella.

SUOMI SAANUT KRIIIKKIÄ ERI TAHOILTA

Kaksi YK:n valvontaelintä on viime aikoina kritisoinut Suomen tilannetta. CEDAW eli naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea pitää tilannetta niin huolestuttavana, että se edellytti 2008 loppupäätelmässään Suomelta selvitystä määräaikaisraportoinnin välissä naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisista toimenpiteistä. Pyyntö on aivanlaatuinen Suomen 30-vuotisen CEDAW-sopimuksen voimassaoloaikana. Selvitys on tarkoitus antaa komitealle kesällä. Myös TSS-komitea, joka valvoo taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, on esittänyt huolensa naisiin kohdistuvasta väkivallasta Suomessa. Lisäksi Amnesty

International julkaisi keväällä selvityksensä naisiin kohdistuvista väkivaltateoista Pohjoismaissa, ja siinä Suomi oli monelta osin Pohjoismaiden peränpitäjä.

Suomessa EN:n yleissopimusluonnoksen valmistelusta vastaa ulkoasiainministeriö. Lisäksi kiinteämpään valmistelutyöhön ovat osallistuneet oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajat. Ulkoasiainministeriö pyysi sopimusluonnoksesta lausuntoja kaikkiaan 76 eri taholta. Suurin osa lausunnonantajista piti sopimusta erittäin tervetulleena ja myös tarpeellisenä. Osa kritisoi sitä, että sopimusluonnoksessa ei oteta naisten lisäksi muita ryhmiä, kuten lapsia, riittävästi huomioon.

On hyvä, että myös EN on lähtenyt aktiivisesti mukaan naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan poistamiseen. Kaikkinaisen väkivallan poistaminen on tärkeä asia, johon tarvitaan kaikki alueelliset toimijat, viranomaiset ja kansalaiskentän edustajat laajalti mukaan. Tavoitteenamme on jatkaa Suomen aktiivista linjaa näissäkin sopimusneuvotteluissa väkivallan poistamiseksi ja yhteisen hyvinvointimme edistämiseksi. ■

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos ulkoasiainministeriön ihmisoikeustuomioistuin- ja sopimusasioiden yksikössä.

Lähestymiskiellon suoja laajenisi EU-alueella

EU:ssa valmistellaan direktiiviä eurooppalaisesta suojelumääräyksestä. Sen tarkoituksena on luoda säännökset sen varmistamiseksi, että henkilö voisi yhdessä jäsenvaltiossa annetun lähestymiskiellon perusteella saada halutessaan suojaa myös muuttaessaan toiseen jäsenvaltioon. Tarkoituksena on, ettei suojattavan henkilön tällöin tarvitsisi käynnistää uutta menettelyä lähestymiskiellon saamiseksi, vaan toimivaltaisen viranomaisen olisi toteutettava ne toimenpiteet henkilön suojaamiseksi, jotka sillä olisi kansallisen lain mukaan käytettävissä vastaavanlaisessa tapauksessa.

Direktiiviehdotus perustuu Espanjan aloitteeseen. Myös 11 muuta jäsenvaltiota on liittynyt aloitteeseen, mukaan lukien Suomi.

Direktiivillä voitaisiin parantaa jäsenvaltioiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia erityisesti pari- tai perhesuhteissa ilmenevien väkivaltarikosten torjumiseksi. Tällä hetkellä ei ole voimassa säännöksiä lähestymiskieltoihin liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä Suomen ja muiden valtioiden välillä.

Direktiiviehdotuksen käsittely on alkanut tammikuussa 2010. Puheenjohtajamaa Espanjan tavoitteena on, että jäsenvaltiot pääsisivät poliittiseen yhteisymmärrykseen direktiivin sisällöstä kesäkuussa. Ongelmallisimmaksi kysymykseksi neuvotteluissa on osoittautunut direktiivin soveltamisala. Suomi on puheenjohtajamaan tavoin pitänyt tärkeänä, että saataisiin aikaan laajalaiset säännökset, jotka soveltuisivat järjestelmiltään erilaisiin valtioihin ja tarjoaisivat siten kattavan suojan sitä tarvitseville henkilöille koko EU:n alueella. ■

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriössä.

KANSALLINEN NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMISOHJELMA VALMISTUMASSA

Suomen toimintaohjelma naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi on menossa sisäisen turvallisuuden ministeriöryhmän käsittelyyn kesäkuussa ja sen on tarkoitus valmistua kesäkuun loppuun mennessä.

Ohjelman laatimiseen on sitouduttu hallituksen tasarvo-ohjelmassa 2008–2011. Ohjelmassa painotetaan sellaisiin väkivallan muotoihin puuttumista, joiden uhreiksi joutuvat erityisesti naiset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoks koordinoi ohjelman valmistelua. Työtä on ohjannut sosiaali- ja terveysministeriön asettama lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn poikkihallinnollinen virkamiestyöryhmä täydennettynä asiantuntijoilla. /RK

Espanjassa panostettu naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen

Espanja on EU-puheenjohtajuuskaudellaan nostanut voimakkaasti esiin naisiin kohdistuvan väkivallan kysymyksiä. Maa on tehnyt aloitteita uhrien kattavammaksi suojelemiseksi ja väkivaltatiedon paremmaksi hallinnoimiseksi. Madridissa järjestettiin maaliskuussa EU-seminaari, jonka tavoitteena oli lisätä tietoa sukupuolittuneesta väkivallasta ja sen ehkäisemisen keinoista.

Espanjassa havahduttiin naisiin kohdistuvan väkivallan ongelmaan 1990-luvun lopulla. Laki naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnasta säädettiin 2004. Erityislainsäädäntöä pilotoitiin Madridin alueella, josta toiminta laajennettiin tasa-arvoministeriön toimin koko maahan. Lain piiriin kuuluu mm. lähisuhdeväkivalta, seksuaalinen häirintä ja ihmiskauppa. Käytännössä painopisteenä on perheessä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan torjunta.

Lainsäädännön ohella keinovalikoimaan kuuluvat tasa-arvon edistäminen, tiedon lisääminen, nollatoleranssikampanjat, lasten ja nuorten opetus. Erityistuomioistuimia on perustettu ja poliisivoimia ja syyttäjätöimintää on kohdennettu naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan. Ammattihenkilöstöä koulutetaan pysyvillä koulutusohjelmilla. Uhrien auttamiseksi ja suojaamiseksi on kehitetty oma järjestelmänsä. Väkivaltaan syllistyneille miehille laki edellyttää järjestettävän hoito-ohjelmia.

POLIISIN RESURSSEJA LISÄTTY RUNSAASTI

Espanjan paikallispoliisin toimia naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi ja henkikirosten ehkäisemiseksi on tehostettu monin tavoin. Erikoistuneita SAF-

yksiköitä (*Servicio de Atencion a la Familia*) on 91, ja niissä 750 erikoistunutta poliisia. Asiat on jaettu eri yksiköille siten, ettei uhrin tarvitse kohdata tekijää. Poliisi on koulutettu uhrin kohtaamiseen. Keskeisiä tehtäviä on suojeleminen, valvonta ja tiedon antaminen. Poliisilla on myös maksuton 24 tunnin puhelinpäivystys uhreille.

Kotiväkivallan uhrin rekisteröidään ja heidän riskinsä joutua uudelleen väkivallan uhriksi arvioidaan. Korkean riskin naiset voivat saada erityistä suojaa. Poliisin ohjeistuksen mukaan uhrille tulee soittaa ainakin kerran päivässä, toimenpiteiden tehokkuutta arvioida jatkuvasti, huolehtia riittävästä kommunikoinnista ja olla jatkuvassa yhteydessä tuomioistuimiin. Myös kunnat ovat mukana yhteistyössä, jonka prioriteettina on naisten suojeleminen.

Uhrin keskusrekisteritietoihin pääsy on laajennettu keskeisille viranomaistahoille tiedonkulun ja valvonnan tehostamiseksi. Rekisteritietoja seurataan säännöllisesti, ja ne on päivitettävä vuorokauden sisällä tehdyistä toimista. Tiedoista selviää mm., onko uhri palannut kotiin tai epäilty tekijä tuomittu.

Kansallisella tasolla poliisin toimintaa koordinoi SAF-keskus, joka hoitaa mm. tilastoinnin ja koulutuksen, seuraa yksittäisiä tapauksia, arvioi uusien paik-

listen yksiköiden perustamisen tarpeen sekä toimii linkkinä muihin organisaatioihin. Painopiste on moniammatillisissa asioissa. Parhaista käytännöistä kootaan parhaillaan ohjekirjaa.

SYYTTÄJÄLLÄ TÄRKEÄ ROOLI UHRIN SUOJAAMISESSA

Sukupuoleen perustuvan väkivallan torjunta on yksi syyttäjälaitoksen painopisteistä. Syyttäjän on varmistettava lähisuhdeväkivallan uhrin mahdollisimman pikainen suojeleminen. Ylin syyttäväviranomainen on antanut ohjeet lain yhtenäiseksi toteuttamiseksi. Kaikissa syyttäjätöimistöissä on koordinoitua erityisyksiköitä. Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen on käsiteltävä asia nopeasti, sillä suojeleminen on järjestettävä 72 tunnissa. Uhrin lisäksi on kuultava epäiltyä, ainakin annettava tähän tilaisuus. Tiettyjen edellytysten täytyessä uhri saa uhrin tilastaan väliaikaisdokumentin, jonka turvin hän saa tarvitsemaansa apua ja tukea, vaikka kuulustelut olisivat vielä kesken.

Madridin ylemmän syyttäjän toimiston edustaja korosti koulutuksen, tasa-arvokampanjoinnin ja muiden ehkäisevien toimien ensisijaisuutta. Rangaistuksillakin on merkitystä, mutta rikosoikeudellisen järjestelmän roolin tulisi olla enemmän täydentävä ja toissijainen.

LÄHESTYMISKIELTOA VALVOTAAN SÄHKÖISESTI

Lähestymiskiellon sähköinen valvonta otettiin Espanjassa käyttöön heinäkuussa 2009. Ministeriöiden ja hallinnonalojen raja-aidat ylittävä järjestelmä perustuu 2004 lakiin ja 2009 allekirjoitettuun protokollaan. Järjestelmällä pyritään ehkäisemään väkivallan uusiutumista ja valvomaan lähestymiskiellon noudattamista – ja ennen kaikkea turvaamaan uhria.

Lähestymiskieltoon tarvitaan tuomioistuimen päätös. Kieltoon määrättävälle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi. Valvontalaitteet tulee toimittaa vuorokauden kuluessa siitä, kun päätös on tehty. Kieltoon määrätty joutuu kantamaan pantaa, jonka avulla hänen liikkumistaan voidaan seurata GPS-paikkannuksen avulla. Jos hän menee liian lähelle uhria, järjestelmä hälyttää.

Kontrollikeskuksista ja valvontatekniikasta huolehtii yksityinen yritys, jonka tehtävänä on myös mobilisoida uhrin tarvitsema apu. Uhrille annetaan matkapuhelin, jolla hän voi soittaa kontrollikeskukseen saadakseen psykologista apua tai neuvontaa. Myös tekstiviestejä voi lähettää. Paniikinapilla uhri voi hälyttää turvajoukot paikalle. Tieto hälytyksestä siirtyy kontrollikeskukselta poliisille heti kun avun tarve on varmistettu. Poliisi päättää avun lähettämisestä.

Valvontajärjestelmän käytöstä on vasta lyhyt kokemus. Vuonna 2009 paikallispoliisin tiedoissa oli yli 6000 lähestymiskieltoa, jotka liittyivät naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

UHRILLE TUKEA

Parisuhdeväkivallan uhriksi joutuneille naisille ja väkivaltaa kohdanneille prostituoiduille on omat tukipalvelunsa. Niihin kuuluu mm. 24 tunnin ilmainen puhelinpalvelu (josta saa palvelua eri kielillä), turvakodit ja Mercedes reina-keskukset, joista saa psykologista hoitoa ja erityistä tukea. Erillinen SAVD-keskus antaa erityistukea ja suojaa muutamaksi päiväksi väkivallan uhreille ja lapsille. Palvelujen henkilökunta on moniammatillista; tavoitteena on kokonaisvaltaisen tuen antaminen ja uhrin voimaannuttaminen. Huomioon otetaan myös muut uhrin tarpeet, kuten työttömyyden aiheuttamat taloudelliset. Naisista reilu viidennes tu-

lee tukipalveluihin itse ja loput poliisin, sosiaalipalvelun tms. ohjaamana. Merkittävä osa asiakkaista on heikotuloisia. Vaikka espanjalaisia on uhreissa eniten, muista maista peräisin olevat ovat yliedustettuna.

KAMPANJOINTIA KANSALAISILLE

Kansalaisten tietoisuuden lisäämistä pidetään Espanjassa tärkeänä keinona väkivallan vähentämisessä. *La Caixa* -säätiön nollatoleranssihanke tähtää tietoisuuden lisäämisen ja naisten auttamiseen. Ympäri Espanjaa kiertää telta, jossa visualisoidaan väkivaltaongelmaa teemalla ihmisoikeudet ja todellisuus. Hankkeeseen kuuluu erilaisia työpajoja ja nettisivujen kautta tilattavia koulutuspaketteja. Käytännössä on huomattu, että vammaiset ja etniset ryhmät pitäisi huomioida nykyistä paremmin; vanhusuhrien kanssa työskennellään jo. Viimeisimmässä tasa-arvosuunnitelmassa painotetaan koulutusta ja tietoisuuden lisäämistä. Työtä on tehtävä päiväkodeissa ja kouluissa, opettajia on koulutettava ja vanhemmat otettava mukaan. Kampanjointia harjoitetaan säännöllisesti koko kansalle ja uhreille.

TUTKIMUSTA TEHDÄÄN

Espanjassa painotetaan tiedon merkitystä kehittämistoimien pohjana ja tuloksellisuuden mittarina. Vuonna 2002 perustettiin observatorio seuraamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä yhtenäistämään tilastoja. Arvioinnissa on mukana myös yliopistoja. Espanja on ehdottanut vastaavan observatorion perustamista EU-tasolla, ja seminaarissa saadun tiedon mukaan päätös asiasta on jo tehty.

Seminaarissa esiteltiin muutamia Espanjassa tehtyjä tutkimuksia ja kuultiin lähisuhdeväkivallan erityispiirteistä ja vaikutuksista uhriin ja perheen lapsiin. Esimerkiksi Centre Reina Sofia -säätiöltä ilmestyy pian naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta kansainvälinen prevalenssitutkimus, jonka tilastossa Suomi sijoittuu ikävästi neljänneksi (Puerto Rico sijalla 1).

Madridin yliopistossa tehdään tutkimusta henkisestä väkivallasta ja sen ehkäisemisestä. Aiheesta on toistaiseksi melko vähän tieteellistä tutkimustietoa. Jopa uhrin saattavat pitää psyykkistä vä-

kivaltaa toissijaisena ja vähätellä kokemista, vaikka henkisellä väkivallalla voi olla vakavimmat seuraukset kuin fyysisellä. Henkisen väkivallan tunnistamiseksi parisuhteessa on kehitetty arviointimenettely. Tunnusmerkkejä ovat esim. eristäminen, tiedon manipulointi, henkilökohtaisen elämän, ajatusten ja tekojen kontrollointi, vähättely, uhkailu ja nöyryyttäminen.

Espanjassa vuonna 2009 naisia kuoli väkivaltaisesti 55, mikä on neljänneksen vähemmän kuin edellisvuonna. Kuolleista suurin osa on nuoria, useat ulkomailaistaustaisia ja surmaaja useimmiten nykyinen tai entinen puoliso. Monissa tapauksissa mies oli ollut väkivaltainen aiemminkin, mutta uhri ei ollut tehnyt rikosilmoitusta. Viime vuonna poliisi sai 30 000 rikosilmoitusta sukupuoleen perustuvasta väkivallasta.

ONGELMIA KÄYTÄNNÖSSÄ

Espanjassa on tehty paljon naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi, rikosprosessin tehostamiseksi ja uhrin suojaamiseksi. Keskustelussa ilmeni kuitenkin, että ongelmiakin on. Erikoistuomioistuimia on perustettu, mutta erikoistuneita yksiköitä on vain suurimmissa tuomistuimissa ja monista aihealueen osaamista puuttuu. Tämä on ehkä yksi syy siihen, että maassa vallitsee paljon erilaisia käytäntöjä.

Nykyisen lain mukaan sukupuoliperusteisesta väkivallasta tuomittaessa lähestymiskielto on määrättävä. Seminaarissa esitettiin toive lain muuttamisesta siten, että kielto voisi olla harkinnanvarainen. Syyttäjän mielestä lakia tulisi laventaa myös niin, että suojelutoimia voidaan käyttää muissakin naisiin kohdistuvissa teoissa kuin kotiväkivallassa.

Monia ongelmia ja järjestelmän tehotomuutta aiheuttaa siitä, että uhri peruu tekemänsä ilmoituksen tai haluaa kieltoon tuomitun takaisin asumaan luokseen. Kun suojelutoimiin on ryhdytty uhrin aloitteesta, suojaamiselta katoaa pohja eikä tekijän voida katsoa syyllistyvän suojelumääräyksen rikkomiseen. Syyttäjän on arvioitava, miten asiassa edetään, kun vastassa on uhrin tahto. Väkivallan riski ja lapset on otettava huomioon, jos suojelutoimien poistamiseen tai muuttamiseen ryhdytään. ■

Kirjoittaja on erikoissuunnittelija rikoksentorjuntaneuvostossa/oikeusministeriössä.

Oikeudenmukainen kohtelu luottamuksen perustana

Suomessa tarvitaan uutta vertailukelpoista tietoa kansalaisten luottamuksesta rikosoikeusjärjestelmään. EUROJUSTIS-projekti ja tänä vuonna toteutettava European Social Survey tuottavat aiheeseen liittyviä mittareita, jotka mahdollistavat luottamuksen monipuolisen tarkastelun suurimmassa osassa Euroopan maita. Näiden tutkimusten taustalla on ajatus siitä, että ihmisten luottamus rikosoikeusjärjestelmään perustuu pikemminkin oikeudenmukaiseen kohteluun kuin järjestelmän tehokkuuteen.

EUROJUSTIS on Euroopan komission rahoittama kolmivuotinen hanke, jossa tutkitaan kansalaisten luottamusta rikosoikeusjärjestelmään. Hankkeeseen osallistuu yhdeksän yliopistoa ja tutkimuslaitosta seitsemästä maasta. Suomesta mukana on YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti HEUNI. Suomen lisäksi mukana ovat Iso-Britannia, Ranska, Italia, Unkari, Bulgaria ja Liettua. Projekti alkoi vuonna 2008 ja päättyi vuonna 2011.

Projektin tarkoituksena on kehittää indikaattoreita, joilla luottamusta poliisiin ja tuomioistuimiin voidaan mitata ja vertailla kansainvälisesti. Lisäksi kerätään taustatietoja projektiin osallistuvien maiden rikollisuustilanteesta, väestöstä, oikeuslaitokseen käytetyistä julkisista menoista, oikeuslai-

toksen rakenteesta sekä muista yhteiskunnan rakenteeseen ja sen toimintaan liittyvistä asioista. Hankkeessa pyritään myös luomaan helppotajuisia tapoja esittää ja tulkita luottamusta koskevia lukuja ja indikaattoreita. Tällä pyritään tuomaan aihepiiriä tunnetuksi ja korostamaan luottamuksen merkitystä kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa.

OIKEUDENMUKAISUUS JA LUOTTAMUS

EUROJUSTIS-projektin kantavana voimana on ajatus siitä, että rikosoikeusjärjestelmän toimiminen edellyttää ennen kaikkea, että kansalaiset pitävät järjestelmää laillisena ja legitiiminä. Tämä puolestaan edellyttää, että kansalaiset luottavat järjestelmään ja sen yksittäisiin toimijoihin ja pitävät heidän toimiaan oikeutettuina ja hyväksyttävänä.

Ajattelutavan taustalla on anglosaksinen ”menettelytapoja korostava oikeusteoria” (procedural justice theory), jonka mukaan paras keino saada ihmiset noudattamaan lakia on yhteisiin arvoihin ja hyväksyntään perustuva järjestelmä – ei suinkaan perinteinen pelotevaikutukseen nojaava järjestelmä, joka perustuu lainrikkojien rankaisemiseen. Aihetta tutkineen amerikkalaisen psykologin **Tom Tylerin** mukaan tämän kaltainen järjestelmä on kallis ja tehoton ratkaisu rikollisuuden torjumiseksi, kun taas vapaaehtoiseen lainnoudattamiseen kannustava kriminaalipoliitiikka herättää kansalaisissa luottamusta myös pidemmällä aikavälillä.

Tyler on osoittanut empiirisissä tutkimuksissa, että rikosoikeusjärjestelmän ja sen menettelytapojen koettu oikeudenmukaisuus on ihmisille

tärkeämpää kuin prosessin varsinainen tehokkuus tai lopputulos. Yksinkertaisesti sanottuna henkilö voi siis hyväksyä jopa hänelle itselleen epätyytyväisen lopputuloksen, jos hän kokee tulleen kohdelluksi asiallisesti ja oikeudenmukaisesti esimerkiksi kohdatessaan poliisiin tai ollessaan osallisena oikeudenkäynnissä.

Tyler esittää, että vaikka esimerkiksi poliisipalvelujen laatu on anglosaksisissa maissa parantunut, kansalaisten luottamus poliisia kohtaan on pysynyt alhaisena. Tähän on syynä se, että poliisin legitimitettiin ei ole sidoksissa toiminnan tehokkuuteen, vaan kyse on pikemminkin yhteisistä arvoista ja siitä, kokevatko kansalaiset poliisin edustavan näitä arvoja omassa työssään. Suomessa tilanne on monella tapaa erilainen kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa, mutta tietoa luot-

Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuu muutoksia, jotka voivat vaikuttaa myös siihen, miten luotettavina suomalaiset pitävät esimerkiksi poliisia ja tuomioistuimia.

tamuksen eri ulottuvuuksista on meillä melko vähän.

LUOTTAMUKSEN TUTKIMUS SUOMESSA

Luottamus poliisiin ja oikeuslaitokseen on Suomessa tutkimusten mukaan korkealla. Luottamusta poliisiin mittavan poliisibarometrin mukaan vuonna 2007 94 prosenttia suomalaisista luotti poliisiin joko erittäin tai melko paljon. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Turun yliopiston vuonna 1999 tekemissä luottamusta oikeuslaitokseen mittaavissa tutkimuksissa noin 65 prosenttia vastaajista sanoi luottavansa tuomioistuihin erittäin tai melko paljon. Näiden tutkimusten lisäksi luottamusta yhteiskunnan eri instituutioihin on mitattu kansainvälisissä kyselyissä, kuten World Values Surveyssa ja Eurobarometri-kyselyissä. Kansainvälisissä vertailuissa suomalaisten luottamus sekä poliisiin että oikeuslaitokseen on korkealla tasolla ja selkeästi keskimääräistä suurempi.

Sekä poliisibarometri että kansainväliset kyselyt on toistettu useana vuonna, joten luottamus on kehittynyt pidemmällä aikavälillä. Lisäksi meillä on hyvä käsitys siitä, millä tasolla luottamus yhteiskunnan eri instituutioihin on kansainvälisesti. Kaiken kaikkiaan luottamustutkimus on kuitenkin ollut Suomessa melko yksipuolista, ja kysymystä on lähestytty yksinkertaisesti kysymällä ihmisiltä, missä määrin he luottavat tiettyihin

yhteiskunnan instituutioihin.

Luottamus on ilmiönä monitahoinen, eikä sen kaikkia ulottuvuuksia pystytä tutkimaan pelkästään kysymällä, kuinka paljon ihmiset luottavat esimerkiksi poliisiin tai tuomioistuihin. Avoimeksi jää tällöin esimerkiksi se, luottavatko ihmiset pikemminkin järjestelmään vai sen yksittäisiin toimijoihin, vai kenties molempiin. Yksittäisen kysymyksen kautta ei myöskään päästä pureutumaan siihen, mistä elementeistä ihmisten luottamus rakentuu, tai miten ihmisten omat kokemukset ja näiden kokemusten laatu vaikuttavat siihen, kuinka paljon he luottavat rikosoikeusjärjestelmän eri toimijoihin.

ESS-KYSELY TUTKIMUS-AINEISTONA

European Social Survey (ESS) on korkeatasoinen ja laaja kyselytutkimus, jonka viidennellä kierroksella yksi kysymysosio käsittelee luottamusta rikosoikeusjärjestelmään. Kysymykset on laadittu osana EUROJUSTIS-hanketta. Näin ollen ESS:n aineisto tuottaa keskeisen osan hankkeen tuloksista.

Vuonna 2010 toteutettavalle ESS:n viidennelle kierrokselle osallistuu yli 30 maata, joista Suomi on yksi. Tilastokeskus toteuttaa aineistonkeruun Suomessa, ja koko aineisto on valmis ja kenen tahansa saatavilla ja käytettävissä lokakuussa 2011. ESS:n kysymykset on laadittu edellä esitellyn menettelytapoja korostavan oikeusteorian oletuksille, ja tutkimuksen aineisto tarjoaa mah-

dollisuuden tutkia luottamusta poliisiin ja tuomioistuihin Suomessa aiempaa monipuolisemmin ja hienosyisemmin. Aineistolla voidaan tarkastella luottamuksen eri ulottuvuuksia ja selvittää esimerkiksi, onko poliisin ja tuomioistuinten kohtelu vastaajien mielestä tasapuolista varallisuudesta tai etnisestä taustasta riippumatta. Lisäksi kartoitetaan mm. vastaajien käsityksiä poliisin ja tuomioistuinten arvoista ja toimintatapojen oikeudenmukaisuudesta sekä siitä, miten asiallisesti poliisin koetaan kohtelevan kansalaisia.

UUTTA TIETOA LUOTTAMUKSESTA

EUROJUSTIS-projektin tuottama uusi tieto on tärkeää monesta syystä. Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuu muutoksia, jotka voivat vaikuttaa myös siihen, miten luotettavina suomalaiset pitävät esimerkiksi poliisia ja tuomioistuimia. Lisääntyvän maahanmuuton seurauksena on mahdollista, että Suomeen syntyy etnisiä vähemmistöjä, joiden luottamus rikosoikeusjärjestelmään ei ole yhtä korkealla kuin valtaväestössä. Tämän välttämiseksi yhdenmukaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota, ja kaikille tulisi pyrkiä takaamaan yhtä hyvä palvelu ja kohtelu taustasta tai asemasta huolimatta. Yhteiskunnan eriarvoistuminen saattaa johtaa siihen, että osa valtaväestöstä ei koe jakavansa samoja arvoja poliisin kanssa, jolloin luottamus ja

halu noudattaa poliisin ohjeita ja käskyjä saattaa vähentyä.

Suomalaisen kriminaalipoliittikan voidaan ajatella pohjautuvan pikemminkin oikeudenmukaiseen kohteluun kuin koviin sanktioihin tai pelotteisiin. Tästä huolimatta poliitikot ja lainsäätäjät saattavat tehokkuuspaineiden alla harkita esimerkiksi sanktioiden koven- tamista, vaikka niiden rikoksia ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta ei ole juurikaan näyttöä. Keskustelua rangaistuksista, niiden kovuudesta ja suhteesta toisiinsa käydään säännöllisesti myös Suomessa.

Suomalaisten korkeaa luottamusta viranomaisiin, joihin myös rikosoikeusjärjestelmän eri toimijat kuuluvat, on pidetty lähes itsestäänselvytyksenä. Aiheesta tehty tutkimus on kuitenkin pääasiassa mitannut luottamuksen tasoa eikä sitä, mistä elementeistä luottamus rakentuu. EUROJUSTIS-projektissa tarkastellaan paitsi luottamuksen tasoa ja määrää myös sitä, miten luottamusta kuvaavat eri indikaattorit ovat yhteydessä toisiinsa. European Social Survey -aineisto tarjoaa mahdollisuuden sen tutkimiseen, perustuuko suomalaisten luottamus rikosoikeusjärjestelmän toimijoiden oikeudenmukaiseen kohteluun vai pikemminkin poliisin ja tuomioistuinten toiminnan tehokkuuteen. Tulokset ovat keskeisiä kriminaalipoliittisen päätöksenteon kannalta myös tulevaisuudessa. ■

Kirjoittajat työskentelevät tutkijoina HEUNISSA.

■ PEKKA KOSKINEN

Kolmekymmentä vuotta: erään uudistuksen anatomiaa

1 Vime keväänä vietettiin eräänlaisista merkkipäivää rikoslain uudistustyössä. Maaliskuun viimeisenä päivänä tuli kuluneeksi kolmekymmentä vuotta oikeusministeriön rikoslakiprojektin asettamisesta. Vanhan rikoslain kokonaisuudistukseen tähtäävä työ oli käynnistetty jo keväällä 1972, jolloin asetettiin rikosoikeuskomitea uudistusta valmistelemaan. Samalla kertaan asetettiin neljä erityistoimikuntaa komitean työtä tukemaan: työrikos-, ympäristörikos-, verorikos- ja liikenneriikostoimikunta. Niiden tehtävä oli omilla sektoreillaan tehdä selvitystyötä ja ehdotuksia, jotka oli määrä sitten kanavoida rikosoikeuskomitean työhön. Näin tapah-

tuikin, toimikunnat saivat ehdotuksensa joutuisasti valmiiksi, ja ne olivat sitten osaltaan komitean työn pohjana.

Erillistoimikuntien tehtäväalueet osaltaan kuvasivat rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteita. Yleiskysymys oli, mistä ylipäänsä on rangaistava nyky-yhteiskunnassa ja miten ankarasti. Iskusanana oli rangaistavuuden kokonaisvaltainen uudelleenarviointi. Yhtenä ongelmana vielä 70-luvun alussa oli eri oikeushyvien kovin epäsuhtainen suoja. Etenkin modernin yhteiskunnan rikollisuus kuten talousrikollisuus, ympäristörikollisuus siihen mukaan luettuna, oli jätetty liian vähälle huomiolle. Myös suhde perinteisten omaisuusrikosten ja

henkeen ja terveyteen, mukaan luettuna seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, kohdistuvien rikosten välillä ei vastannut ajanmukaista käsitystä.

Viiden vuoden työn jälkeen rikosoikeuskomitea julkaisi mietintönsä (1976:72). Se ei ollut konkreettinen lakiehdotus, vaan periaatemietintö tulevan konkreettisen uudistuksen lähtökohdista. Asiakirja on edelleen mielenkiintoinen ja tärkeä, ja sillä on ollut suuri merkitys uudistuksen jatkovalmistelussa.

2 Se puolestaan käynnistyi rikoslakiprojektin asettamisella 31.3.1980. Tarkoitus lienee alun perin ollut tähdätä kerralla toteutet-

Kun tarkastellaan viimeisten kolmen vuosikymmenen mukanaan tuomia uusia painotuksia rikoslakiin, EU-paineiden lisäksi on nostettava esiin entistä vakavampi suhtautuminen laillisuusperiaatteen vaatimuksiin.

tavaan uudistuspakettiin, mutta pian huomattiin, että se ei ollut realistinen tavoite. Nuotteja oli kerta kaikkiaan liikaa. Niinpä paria vuotta myöhemmin tavoitetta tarkistettiin. Projektin tehtävä oli edelleen kokonaisuudistuksen valmistelu, mutta sitä ei toteutettaisi kertarysäyksenä, vaan toisiaan seuraavien, johdonmukaista yhtenäistä linjaa seuraavien osapakettien kautta.

Näin edettiin, ja työ eteni monesti varsin laajojen osapakettien valmistelun ja eduskunnassa hyväksymisen kautta. Pääpaino oli aluksi erityisen osan rikossäännöksissä, joihin kohdistui kiireellisiä paineita. Yhtenä tavoitteena oli keskittämisperiaate: vankeusuhkaiset kriminalisoinnit olisi koottava itse rikoslakiin. Muuhun lainsäädäntöön saisi jäädä vain sakonuhkaisia rikkomussäännöksiä. Myös johdonmukaiseen rangaistusasteikkopolitiikkaan kiinnitettiin huomiota. Eri rikossäännökset saatiin pääosin käydyiksi läpi 1990-luvun loppuun mennessä.

Erityisen osan rinnalla uudistettiin tietysti seuraamusjärjestelmää. Erityisen vaativa hanke oli rikoslain yleisiä oppeja koskevien säännösten uudistaminen. Nehän olivat vuoden 1889 laissa varsin niukat, mutta nyt katsottiin jo laillisuusperiaatteen edellyttävän myös yleisten oppien mahdollisimman täsmällistä sääntelyä itse rikoslaisissa. Rikoslakiprojektin viimeinen saavutus olikin yleisiä oppeja koskevien pykäliden hyväksyminen, minkä jälkeen projekti voitiin lakkauttaa 31.3.1999, päivälleen 19 vuotta perustamisensa jälkeen.

3 Uudistustyö on tietysti jatkunut senkin jälkeen. Erityisesti yleisiä oppeja koskevia pykäläiä ja niiden perusteluja hiottiin vielä ministeriössä, ja projektin ikään kuin postuumi ehdotus niistä julkaistiin vuonna 2000. Sen

pohjalta sitten toteutettiin tärkeä uudistus, joka tuli voimaan vuoden 2004 alusta.

Seuraamusjärjestelmän puolella uudistustyö on jatkunut. Vankeutta koskevat säännökset uudistettiin syksyllä 2006 voimaan tulleella laaja-alaisella uudistuspaketilla. Parhaillaan tehdään työtä yhdyskuntaseuraamusten puolella. Tämän vuoden alusta on toiminut toimikunta, jonka tehtävänä on vuoden 2011 loppuun mennessä laatia laaja-alainen ehdotus yhdyskuntaseuraamuksia koskeviksi lainsäädännöksi. Työ ei ole aivan helppo. Eri yhdyskuntaseuraamuksia koskevia säännöksiä ja uusia koskevia ehdotuksia on tullut aika koordinoimattomasti, ja kokonaisnäkömyksen muodostaminen edellyttää monien näkökohtien huomioon ottamista. Yksi peruskysymys liittyy klassiseen kiistakysymykseen, rangaistuksen ja hoidon suhteeseen.

Myös erityisen osan puolella uusia uudistuspaineita nousee jatkuvasti. Yhtenä keskeisenä syynä ovat EU:n puolelta tulevat vaatimukset. Jo nyt on jouduttu monessa kohdin tinkimään oman rikoslain perusuudistusajattelumme lähtökohdista, kun EU-instrumentteja on jouduttu implementoimaan kotimaisessa lainsäädännössä.

4 Kun tarkastellaan viimeisten kolmen vuosikymmenen mukanaan tuomia uusia painotuksia, EU-paineiden lisäksi on nostettava esiin entistä vakavampi suhtautuminen laillisuusperiaatteen vaatimuksiin. Sillä on pohjansa jo perustuslain säännöksissä. Tämä on pääosin hyvä asia, mutta joskus nousee mieleen kerettiläinen ajatus, että jos kaikki asiat ovat perusoikeuskysymyksiä, mikään ei ole sitä. Perusoikeusajattelun banalisoiminen ulottamalla se hyvin vähäisiin kysymyksiin tuntuu

pahalta maailmassa, jossa sentään vielä kidutetaan ja tapetaan ihmisiä kuvottavalla tavalla joukkomäärin.

Rikoslainsäädäntö on pääosin käyty ainakin kertaalleen läpi. Alun perin tavoitteena on ollut prosessin päätteeksi toteuttaa ns. loppuhölskyttely, jäsentää uusi rikoslaki johdonmukaiseen muotoon, toteuttaa loppuun asti keskittämisperiaate, ja poistaa mahdolliset riskitiriitaisuudet eri rangaistusasteikkojen välillä.

Tämän tehtävän pohjustaminen on jo aikaa sitten annettu minun tehtäväkseni. Häpeäni on rajaton, kun pähkäilyni edelleen on kesken. Voin vakuuttaa, että tehtävä ei ole helppo. Kysymys ei ole yksin keskittämisperiaatteen täyden toteuttamisen vaikeuksista. On myös nähtävä ne riskit, joita liittyy siihen, että koko rikoslainsäädäntö annetaan samalla kertaa eduskunnan käsiin, jolloin myös kaikki rangaistusasteikot ovat avoimina. Kovin suuria paineita ainakaan asteikkojen alentamiseen tuskin ilmenee.

Mutta tämä on demokratiaa. Parempaakaan ei ole keksitty. ■

Kirjoittaja on rikosoikeuden professori (emeritus) ja rikoslakiprojektin johtoryhmän pj. 1991–1999.

Valvotun koevapauden käytännöissä kirjavuutta

Valvotun koevapauden valmistelussa ja täytäntöönpanossa noudatettavat käytännöt vaihtelevat vankiloittain, mikä aiheuttaa ongelmia vankien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta. Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehdyn tutkimuksen mukaan koevapaus tarjoaa kuitenkin järjestelmänä tarkoituksenmukaiset puitteet siviiliin paluuseen vankilatuomion jälkeen.

Valvottu koevapaus otettiin käyttöön lokakuussa 2006. Edellytysten täytyessä vangin on mahdollista vapautua valvotusti ja tuetusti enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaiseen vapauteen pääsemistä. Soveltuvuutta koevapauteen arvioidaan mm. vangin taustan, vankilakäyttäytymisen ja rangaistusajan suunnitelman toteutumisen perusteella.

Koevapaudessa olevaa valvotaan mm. paikantamalla, valvontakäynneillä ja puhelimitse tapahtuvalla yhteydenpidolla. Koevapauden aikana vanki voi asua kotonaan ja esimerkiksi käydä töissä tai opiskella tai osallistua kuntoutukseen tai muuhun toimintaan. Liikkumista ja ajankäyttöä rajoitetaan ennakkoon sovitusti; usein liikkumisalueeksi on rajattu tietty maantieteellinen alue ja koevapaudessa oleva on velvoitettu olemaan yöaikaan kotonaan.

Valvotun koevapauden

käyttöönnoton taustalla ovat vaikuttaneet kriminaalipoliittiset linjaukset ja kansainvälisen ihmisoikeusjuridiikan kehitys. Vankeusrangaistuksen suorittamisesta on haluttu tehdä aiempaa ennustettavampi ja suunnitelmallisempi prosessi, jonka aikana vangilla on mahdollisuus lisätä olosuhteidensa avoimuutta asteittain. Lisäksi koevapaus kertoo osaltaan vankeinhoidon painopisteen siirtymisestä avoseuraamusten suuntaan. Vankilan käyttöä halutaan vähentää painottamalla sellaisia seuraamuksia, jotka paitsi ehkäisevät paremmin rikosten uusimista myös tulevat vankilaa halvemmiksi.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten valvotun koevapauden täytäntöönpano toimii ja miten toimeenpanoa voitaisiin kehittää. Tarkastelu kohdistui säädös- ja muuhun viralliseen sekä laadulliseen materiaaliin

(koevapaudessa olleiden, vankeinhoitohenkilökunnan ja sidosryhmien edustajien teema-aastattelut ja vankiloille kohdistettu kysely).

KANGERTELUA VALMISTELUSSA JA TIEDONKULUSSA

Tutkimuksessa kävi ilmi, että valvotun koevapauden valmistelu on usein monipolvinen prosessi. Sijoitusvankilan tulee hyvissä ajoin arvioida koevapauden edellytysten täyttymistä. Vankila tekee esiselvityksen edellytyksistä ja esittää arviointikeskukselle (ent. sijoittajayksikkö) valmistelun aloittamista.

Valmisteluprosessin aikana vangin on pääsääntöisesti oltava itse aktiivinen ja ”ajettava asiaansa” eteenpäin. Vankiloissa oli erilaisia käytäntöjä valmisteluprosessin käynnistymisessä ja etenemisessä. Kun vangin omat valmiudet eivät riitä esimerkiksi asunon ja toimintapaikan järjestämiseen, valmistelu vaatii

vankilahenkilökunnalta ajoittain paljonkin aikaa. Monen haastatellun mukaan koevapauksien valmisteluun – ja täytäntöönpanoon ylipäättään – tulisikin olla käytettävissä nykyistä enemmän resursseja.

Osa haastatelluista koevapaudessa olleista koki, että koevapauden valmistelussa oli lähinnä prosessin sujuvuuteen liittyviä ongelmia. Valmisteluprosessi oli monen mielestä ollut ainakin osittain kangertelevaa ja/tai kestänyt pitkään. Puutteita esiintyi myös tiedonkulussa ja eri osapuolten huomioimisessa.

Valmisteluvaiheeseen liittyy usein yhteistyö muiden viranomaisten ja vankeinhoidon ulkopuolisten toimijoiden kanssa, ja yhteistyön merkitys on osassa koevapauksia suuri. Tärkeintä yhteistyö on toimintapaikkojen, toimeentulon ja asuntojen järjestämisessä.

Päätös vangin koevapaudesta tehdään arviointikeskuksessa (ent. sijoittajayksikkö).

Haastatelluilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, kenelle koevapaus on tarkoitettu: erityisesti tuettua vapautumista tarvitseville vai myös toimintakyvyltään ja olosuhteiltaan ongelmattomille vangeille.

Käytännössä asia ei aina etene viralliseen päätöksentekovaiheeseen, vaan valmisteluvaiheessa tai jo sitä ennen saataan vankilassa todeta, etteivät edellytykset koevapauteen pääsemiseksi tule täyttymään. Vankiloissa tehdäänkin tältä osin merkittävää esivalintaa.

EPÄSELVYYTTÄ OIKEASTA KOHDERYHMÄSTÄ

Viralliset edellytykset koevapauteen pääsemiseksi määritellään rikoslain 2c:8 §:ssä. Tärkeää on se, että koevapaus tukee rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Koevapauden ehtojen noudattamisen lisäksi vangin on sitouduttava päihdeettömyyteen ja hyväksyttävä koevapauteen liittyvä valvonta.

Merkitystä on tosiasiaa myös sillä, voiko vanki todella hyötyä valvotusta koevapaudesta. Monen haastatellun mukaan sen tulee tarjota vangille todellista hyötyä vapautumisen jälkeistä aikaa ajatellen. Koevapaus voi estyä, jos vangilla on jo lähtökohdaisesti hyvät perusvalmiudet hoitaa asioita vapautumisen jälkeen. Tältä osin haastatelluilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, kenelle koevapaus on tarkoitettu: erityisesti tuettua vapautumista tarvitseville vai myös toimintakyvyltään ja olosuhteiltaan ongelmattomille vangeille.

Toisaalta koevapauteen pääseminen voi estyä myös resurssien riittämättömyyden vuoksi. Käytännössä vangin koevapaus voi jäädä toteutumatta, vaikka edellytykset

sinänsä olisivat olemassa, jos valmistelevalle henkilöstö ei kykene ottamaan asiaa valmisteluun.

Moni haastateltu avovankilan työntekijä koki, että varsin suuri osa vangeista haluaisi päästä koevapauteen. Joissakin vankiloissa koevapauteen haluavia oli niin runsaasti, että vankilan työntekijöiden ei tarvinnut eivätkä he usein myöskään ehtineet kartoittaa vankijoukkoa sitä silmällä pitäen. Tällöin voi käydä niin, että aktiivisesti omaa asiaansa ajavat hyötyvät aktiivisuudestaan ja aremmat tai toimintakyvyltään heikommät – jotka sinänsä saattaisivat koevapaudesta hyötyä – jäävät huomiotta.

JOUSTAVAT RAAMIT MAHDOLLISTAVAT ERILAISET SISÄLLÖT

Tutkimuksen tilastoaineistoon kuuluneista henkilöistä yli kahdella kolmesta koevapauden pääasiallisena toimintavelvoitteena oli työ tai opiskelu. Sisällöksi oli kuitenkin hyväksytty monenlaista muutakin toimintaa. Usein kyse oli erilaisten toimintojen yhdistelmästä: päihde-, mielenterveys- tai muuta kuntoutusta, vapaaehtoistyötä, lasten tai muiden omaisten hoitoa, erilaisia harrastuksia, sosiaalisten suhteiden kehittämistä, kotitöitä ja/tai henkisen ja fyysisen kunnon ylläpitoa.

Valvonnassa keskeinen väline oli gsm-puhelin, jolla koevapausvankeihin oltiin yhteydessä ja jota käytettiin myös paikannukseen. Tärkeä

valvontatapa oli myös koevapauudessa olevan fyysinen valvonta eli kotiin tai toimintapaikalle suuntautuvat valvontakäynnit ja vangin käynnit vankilalla. Tarkastuskäynnejä vankilan ulkopuolelle kyettiin kuitenkin resurssien niukkuuden vuoksi tekemään vain harvakseltaan.

Haastatellut koevapauksessa olleet suhtautuivat pääosin myönteisesti heihin kohdistettuun valvontaan, joka oli heidän mukaansa melko sopivasti mitoitettu. Valvonnan kokonaisuus ei rajoittanut kohtuuttomasti haastateltujen elämää, eikä valvontaa koettu liian tiukkana.

Jos koevapauden ehtoja rikkoo, seuraamuksena voi olla varoitus tai koevapauden määräaikainen tai kokonaan tapahtuva peruutus. Vankiloissa oli erilaisia käytäntöjä rikkomistilanteisiin reagointiin. Esimerkiksi päihderikkomuksista seurasi usein koevapauden peruutus kokonaan, mutta joissakin tapauksissa seurauksena oli koevapauden määräaikainen peruutus tai varoitus. Tutkimusaineiston perusteella vankiloiden työntekijöillä oli myös epätietoisuutta siitä, miten ehtojen rikkomistilanteissa menetellään. Myös päätöksentekovastuisiin rikkomistilanteissa kaivattiin selvennystä.

Koevapaus peruutettiin yhdeksältä prosentilta eli 91 prosenttia suoritti koevapauden suunnitellusti ja suuremmitta ongelmitta. Yleisin peruuttamisen syy oli päihdeettömyyselvoitteen rikkominen.

TARKOITUKSEN MUKAINEN RANGAISTUSMUOTO

Valvottuun koevapauteen suhtauduttiin järjestelmän myönteisesti. Pääsääntöisesti koevapautta pidettiin hyvänä rangaistusmuotona, vaikka sen täytäntöönpanossa havaittiin tutkimuksessa kehittämistarpeita. Hyvänä pidettiin sitä, että koevapaus tuo lisäaskeleen portaittaiseen vapauttamiseen ja mahdollistaa kontrolloidut raamit päihdeettömän ja rikoksettoman elämän harjoitteluun. Koevapaus voi auttaa takaisin ”normaaliyhteiskuntaan” siirtymisessä siten, että sen kautta vanki vapautuu hallitusti, ilman tavalliseen vapauttamiseen usein liittyvää huumaa ja vankilan ja vapauden välistä kuilua.

Moni haastateltu katsoi koevapauden eroavan selvästi tavallisesta vapauttamisesta. Koevapauteen lähtijälle on usein kattavamman valmistelun avulla taattu asunto ja jotakin rikoksetonta toimintaa, kun taas suoraan vankilasta vapautuvalle ei usein ole näitä tarjolla. Lisäksi tavallisesta vapaudesta koevapauden erottaa valvonta ja siihen mahdollisesti liitettävät konkreettiset tukitoimet. ■

Leena Mäkipää (2010) Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249.

Poistumislupajärjestelmä toimii melko hyvin

Tutkimuksen mukaan vankien poistumislupien myöntämisperusteiden soveltamisessa ei ole huolestuttavia eroja, lupien myöntäminen on yleisesti ottaen yhdenvertaista ja lupaehtoja rikotaan melko harvoin. Lupaehtojen rikkomiseen reagoidaan kuitenkin vaihtelevasti ja seuraamusten määräämisessä on merkittäviäkin eroja. Entistä tärkeämpää olisi kiinnittää huomiota riskitekijöihin niin, että tukitoimia ja valvontaa voidaan suunnata vangeille, joilla on suurin riski lupaehtojen rikkomiseen.

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusajana. Yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta on tärkeää tukea vangin yhteyksiä omaisiin ja läheisiin täytäntöönpanon aikana.

Vangille voidaan hakemuksesta myöntää lyhytaikainen lupa poistua vankilasta usealla eri perusteella. Rangaistusajan pituuden perusteella lupa voidaan myöntää, kun vankilassaoloajasta on suoritettu kaksi kolmasosaa, kuitenkin vähintään kaksi kuukautta. Tähän on joitakin täsmennyksiä ja poikkeuksia. Poistumisluvan tulee edistää rangaistusajan suunnitelman toteuttamista. Edellytyksenä on, että rangaistusajaisen käyttäytymisen ja erilaisten taustatietojen perusteella

voidaan pitää todennäköisenä, että vanki noudattaa luvan ehtoja. Vangin tulee sitoutua päihitteettömyyden valvontaan ja muuhun ehtojen noudattamisen kannalta tarpeelliseen valvontaan.

Korkeintaan puolen vuorokauden poistumisluvan voi saada saatettuna tai tarpeellisen valvonnan alaisena mm. ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumista varten. Tärkeistä syistä poistumislupa voidaan myöntää siksi ajaksi kuin asioiden hoitaminen vie. Tärkeä syy voi olla esimerkiksi lääkarissäkäynti, muutto, oppilaitokseen pyrkiminen tai työpaikkahaastattelu. Erittäin tärkeänä syynä puolestaan pidetään lähiomaisen tai muun läheisen vakavaa sairautta, hautajaisia tai muuta tämänkaltaista syytä. Varmuusosastolle sijoitetulle vangille voidaan myöntää poistumislupa tärkeästä tai erittäin tärkeästä syystä vain saatettuna.

Jos luvan edellytykset eivät

enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, poistumislupa voidaan peruuttaa. Luvan ehtoja rikkovalle vangille voidaan määrätä kurinpitorangeistus. Jos vanki syyllistyy vankilan ulkopuolella rikokseen, sen johdosta toimitetaan normaali esitutkinta.

Poistumisluvasta, sen peruuttamisesta ja aikaistamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä virkamies. Rikosseuraamuslaitoksen keskusyksikkö päättää lähtökohtaisesti poistumisluvasta, jos lupaa hakee elinkautista tai koko rangaistusajan suorittava vanki tai lupaa haetaan muuhun valtioon kuin Suomeen.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää empiirisesti, mitä näkökohtia painotetaan vankien poistumisluvissa. Lisäksi selvitettiin luvan rikkomusten yleisyyttä ja sitä ketkä ehto-

ja rikkovat. Tutkittu tieto on omiaan paikantamaan riskitekijöitä ja hälventämään poistumislupiin liittyviä virheellisiä mielikuvia. Tutkimuksessa tarkasteltiin, mikä merkitys rangaistusajan suunnitelmalla on käytännössä poistumislupiin. Tavoitteena oli selvittää myös lupakäytäntöjen yhteneväisyyttä.

Poistumislupakäytäntöä tutkittiin kahden tilastollisen aineiston avulla. Ensimmäinen aineisto sisälsi tietoja vankien poistumisluvista ja luparikkomuksista vankiloittain kuukausitasolla loka-kuusta 2006 tammikuuhun 2009. Toinen tilastoaineisto koostui kaikista vuonna 2008 anotuista poistumisluvista ja niiden hakijoista. Sen avulla selvitettiin, mitkä yksilön taustatekijät vaikuttivat poistumislupien myöntämiseen tai epäämiseen ja mitkä tekijät ehtojen rikkomiseen. Tilastollista tarkastelua täydennettiin suljettuihin vankiloihin ja avo-

Poistumislupajärjestelmä koetaan tärkeäksi ja tarpeelliseksi, ja sen merkitys korostui erityisesti pitkäaikaisten vankien kohdalla.

laitoksiin suunnatuilla haastatteluilta ja kyselyillä.

KÄYTÄNNÖISSÄ EROJA VANKILOIDEN VÄLILLÄ

Poistumislupien myöntämisen todennäköisyyksissä on suuria eroja varsinkin suljetuissa vankiloissa. Poistumislupaehjoja rikotaan noin viidessä prosentissa myönnettyjä lupia. Vähennystä runsaassa kahdessa vuodessa oli 30 prosenttia, mutta vankiloiden välillä on huomattavia eroja. Yleisimmät poistumislupaehjojen rikkomukset ovat määräaikana palaamatta jääminen ja palaaminen alkoholin vaikutuksen alaisena (ks. taulukko 1).

Luparikkomusten analysoinnin perusteella alhaisista rikkomisriskiä ennustivat mm. yli 50 vuoden ikä, parisuhde, mahdollisuus saada poistumislupa rangaistusajan

pituuden perusteella, tuomio huumausainerikoksesta, rangaistusajan tavoitteena sosiaalisten sidosten (esim. perhe) hoito ja vangin saattaminen. Korkeaa riskiä ennustivat puolestaan mm. korkea vankilakertaisuus, rangaistusajan tavoitteena alkoholi- ja huumeongelman hoito, tuomio liikennejuopumuksesta ja useat kurinpitorangaistukset nykyisen vankilakauden aikana. Suljettujen vankiloiden ja avolaitosten välillä ei ollut merkitsevää eroa rikkomisen todennäköisyyksissä. Ainoastaan yksittäisiä suljettuja vankiloita erottui muista tässä suhteessa.

POISTUMISLUPIEN HARKINTA TAPAUSKOHTAISTA

Haastattelujen ja kyselyiden perusteella poistumislupaharkintaa leimaa tapauskohtaisuus. Ensisijainen huomio

kiinnitetään rangaistusajan suunnitelmaan ja sen toteutumiseen. Muita olennaisia seikkoja ovat rikoksen laji ja laatu, aiemmat poistumisluparikkomukset, aiemmat sijoituspaikat, rikosten uusiminen, karkaaminen tai luvatta poistuminen ja vangin osallistuminen vankilan ulkopuolisiin toimintoihin. Vangin iällä ja sukupuolella ei nähty suoranaista vaikutusta.

Poistumisluvan valvontakeinot vaihtelevat vankilan resurssien ja vangin tilanteen mukaan. Päihdetestaus suoritetaan aina lomalta palatessa. Muita yleisesti käytettyjä valvontakeinoja ovat paikannuspuhelin ja erillisen todistuksen toimittaminen.

Suurin syy poistumisluvan ehtojen rikkomiselle on päihdeiden käyttö. Ehtojen rikkomisesta annetut kurinpitorangaistukset vaihtelevat vankiloittain. Merkittävimpinä seuraamuksina pidetään poistumislupaharkinnan tiukentamista tulevaisuudessa sekä muita oheisseuraamuksia kuten toimipaikan muutosta. Virallisista kurinpitovangin rangaistuksista käytetyimpiä ovat varoitus ja yksinäisyysrangaistus.

Vankiloiden välillä on vaihtelevuutta siinä, milloin poistumislupa katsottiin rikotuksi. Toiset vankilat noudattavat ehdotonta nollatoleranssia päihdeiden käytössä tai myöhästymisessä, kun taas toiset sallivat pienen myöhästymisen tai lievän positiivisen päihdetestin tuloksen.

Kielteinen poistumislupa-

päätös perustellaan vangille yleensä hyvin. Osa vastaajista kirjoittaa lisähuomioita lupapäätöksen valmiiden vaihtoehtojen rinnalle. Tarvittaessa joko vankeinhoitoesimies tai johtaja perustelee kielteisen poistumislupapäätöksen vangille suullisesti. Se vaihtelee, miten pian uusi poistumislupa-anomus otetaan käsitteilyyn kielteisen päätöksen jälkeen. Toiset vankilat ottavat uuden anomuksen käsitteilyyn ilman karenssiaikoja, toisissa vankiloissa sellaisia on asetettu. Myös vangit kontrolloivat päätösten yhteneväisyyttä pyytämällä tarkempia perusteluja kielteisille päätöksille.

Vankilan johtajat ja apulaisjohtajat arvioivat poistumislupien onnistuneen hyvin. Avolaitoksissa poistumisluvat onnistuivat paremmin kuin suljetuissa laitoksissa. Poistumislupajärjestelmä koetaan tärkeäksi ja tarpeelliseksi, minkä merkitys korostui erityisesti pitkäaikaisten vankien kohdalla. Nykyinen lainsäädäntö koetaan riittäväksi eikä lainmuutoksille nähdä tarvetta; joskin poistumisluvan tärkeän syyn perusteista toivotaan yksityiskohtaisempaa ohjeistusta. Se osaltaan poistaisi eroja eri vankiloiden käytäntöjen välillä. ■

Keinänen työskentelee lainsäädäntötutkimuksen professorina ja Tolvanen rikos- ja prosessi-oikeuden professorina Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksella. Kirjoitus perustuu Keinänen, Tolvasen, Helmisen ja Kilpeläisen tutkimukseen Vankien poistumislupakäytännöt ja niiden yhteneväisyys. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu x/2010.

TAULUKKO 1.

Vankien poistumisluparikkomusten syyt, prosenttia.

	KAIKKI VANKILAT	SULJETUT VANKILAT	AVOLAITOKSET
Yritys tuoda salaa aseita tai esineitä	2,9	4,7	1,6
Määräaikana palaamatta jääminen	51,4	56,6	47,6
Rikos tai epäily rikoksesta	4,2	4,4	4,0
Luvan perusteena olevan tärkeän asian laiminlyönti	0,6	0,9	0,5
Järjestyshäiriö tai otettu kesken kiinni	4,9	4,8	5,2
Sallitun paikan ulkopuolella oleskelu tai ilmoittautumisen laiminlyönti	4,8	3,4	5,8
Palaaminen alkoholin vaikutuksen alaisena	31,0	24,6	35,5
Sopimaton käytös palatessa tai lähtiessä	0,0	0,0	0,0
Muu syy	0,3	0,6	0,1

Yritysten rikoksentorjunta lähtee verkostoitumisesta

Rikollisuus aiheuttaa henkilövahinkoja, heikentää henkilöstön turvallisuutta ja aiheuttaa yrityksille kustannuksia. EK:n yritysturvallisuustoimiston päällikkö Kalevi Tiihonen kertoo, että yritysten rikoksentorjunta perustuu toimialalle tyypillisten ilmiöiden seurantaan ja niihin vastaamiseen.

Kalevi Tiihonen Elinkeinoelämän keskusliitosta (EK) korostaa ajan-kohtaisen tutkimustiedon saannin merkitystä yritysten rikoksentorjunnan kehittämisessä. Tiedon avulla voidaan myös arvioida, kohdistetaanko toiminta tällä hetkellä oikeisiin asioihin.

– Sisäisen turvallisuuden ohjelman puitteissa kehitetty yritysrikollisuuden tilannekuva on tuonut työhön lisää motivaatiota ja työvälineitä. Tilannekuviin valittujen teemojen analysointi ja ennaltaehkäisyneuvot ovat olleet merkittävä askel eteenpäin yritysten rikosturvallisuustyössä. Myös Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksen loppuvuonna valmistuvalta yritysuhritutkimukselta odotetaan paljon. Kysely on lähetetty 3000 eri aloja edustavalle yritykselle. Tähän asti yritysrikkoon kohdistuvan rikollisuuden kokonaisuudesta ei ole ollut tilastotietoa, vaikka esimerkiksi pankki- ja vakuutusala sekä kaupalla on hyvää tietoutta toimialaansa kohdistuvasta rikollisuudesta.

AMMATTIRIKOLLISET MUKAAN YRITYSRIKOLLISUUTEEN

Suuret trendit ovat tulleet hyvin esille jokavuotisten yritysrikollisuuden tilannekuvien kautta, joihin elinkeinoelämä on antanut aktiivisesti tietoa. Tilannekuva sisältää tietoa yritysrikkoon kohdistuvista rikoksista, rikollisuuskehityksestä ja rikol-

lisuuden kustannuksista ja lisäksi niissä arvioidaan tulevaisuuden uhkia ja rikoksentorjuntatarpeita.

Kalevi Tiihonen pitää viime aikojen ilmiönä yrityksiä hyväksi käyttävässä rikollisuudessa järjestäytyneitä ja ammattimaista otetta sekä talousrikollisuuden, erityisesti harmaan talouden, lisääntymistä osana ”normaalia” elinkeinotoimintaa. Kun ennen järjestäytyneen rikollisuuden ajateltiin olevan huumekauppaa, ryöstöjä tai laitonta perintää, nyt normaalinoloista yritystä voidaan pitää yllä vain rahanpesutarkoituksessa. Järjestäytynyt rikollisuus on myös tiettyjen alojen, kuten rakennus-, hotelli- ja ravintola-alan, harmaan talouden takana.

– Kevään yritysrikollisuuden teematilannekuvasta ilmenee hyvin harmaa talouden ongelma rakennusalaalla. Rehdin yritystoiminnan ja tasapuolisen kilpailun näkökulmasta on tietenkin väärin, että lakisääteiset velvoitteet maksamatta jättävät toimijat voivat saada kohtuutonta kilpailuetua vetämällä kustannukset alas. Siinä on kuitenkin haastetta, kuinka valvonta hoidetaan järkevästi niin, että siitä saadaan oikeita tuloksia ja toisaalta niin ettei valvonta tule hyötyä kalliimmaksi, Tiihonen arvioi.

– Maksuvälinerikollisuus on myös iso haaste, varsinkin jos ajatellaan suomalaisten yritysten kokoa. Suomessa on yli 300 000 yritystä, joista suurin osa toi-

minimiä tai 1–20 työntekijän yrityksiä ja isoja on vain parisataa. Tällainen rikollinen toiminta voi helposti keikauttaa pienemmän yrityksen nurin, koska niillä ei ole riittävästi tietoa ja ennaltaehkäisyneuvoja.

Ongelmana aivan omaa suuruusluokkaansa on tietoturvaluus, Tiihonen jatkaa luetteloita. Se ei tarkoita vain sitä, että luvattomasti tietojärjestelmiä käyttäen viedään luottamuksellista tai tärkeää tietoa, vaan se on nimenomaan tiedon käytettävyyden ja eheyden ongelma ja jossain määrin myös yksityisyydensuojan ongelma. Lisäksi on sellaisia ilmiöitä kuin laitton maahantulo, joka liittyy osittain pimeään talouteen ja työvoiman käyttöön. Pahimmassa tapauksessa siihen voi liittyä ihmiskauppaa ja työsyryntää. Näihinkin asioihin täytyy saada linjausta, jota tukee järkevä lainsäädäntö ja valvonta, tai tapaukset voivat lisääntyä.

YRITYSTEN YHTEISTYÖ TARPEEN

Elinkeinoelämän keskusliitossa on tehty yritysturvallisuustyötä jo 50 vuotta. Kalevi Tiihosen vetämän toimiston perusajatuksena on tukea ja ohjata jäsenyritysten turvallisuustyötä. Keskeisin hanke on ollut yritysturvallisuusmallin kehittäminen ja sen vieminen eteenpäin yritysrikkoon ja sen vieminen eteenpäin yritysrikkoon ja sen vieminen eteenpäin yritysrikkoon ja sen vieminen eteenpäin yritysrikkoon ja sen vieminen eteenpäin yritysrikkoon.

Kalevi Tiihosella on takanaan 42 vuoden ura turvallisuusalalla, ja siitä 15 vuotta Elinkeinoelämän keskusliitossa ja sen edeltäjäorganisaatioissa yritysten turvallisuusasioiden parissa. Pian hän on jäämässä eläkkeelle.

yritysturvallismallissa on kymmenen osaluokkaa, joista yksi on rikosturvallisuus. Malli perustuu turvallisuusjohtamiseen.

– Pyrimme siis edistämään yritysten häiriötöntä toimintaa, luomaan turvallisia asiantuntijaympäristöjä ja motivoimaan turvallisuustyötä. Yritysten rikosentorjuntaa, tai kuten me puhumme rikosturvallisuutta, ei ole aiemmin viety eteenpäin laajana yhteistyöasiana, vaikka ala- ja yritysکوhtaista yhteistyötä on ollut. Nykyään ymmärretään jo hyvin, että kun turvallisuustoimintaa tukeva tieto on mahdollisimman monen käytettävissä, se ei ole keneltäkään pois. Luulen, että myös turvallisuusalan integraatiokehitys edistää tätä suuntausta. Esimerkiksi kansallisesti suurimman turvallisuusalan järjestön Finnsecurity ry:n alkuperäinen ajatus oli rikosentorjunnan toimijoiden saaminen yhteen.

Lisäksi verkostoituminen, liiketoimintamallit, palveluketjut samoin kuin laatuajattelu ovat vieneet asiaa eteenpäin. Yrityskoosta riippumatta turvallisuus on parhainta sellaisissa yrityksissä, jotka ovat mukana erilaisissa palveluketjuissa. Näissä verkostoissa asetetaan usein yhteisiä vaatimuksia myös yritysturvallisuusasioille.

Rikosturvallisuustyössä keskeinen asia on Tiihosen mukaan trendien välittäminen oikeille tahoille, esimerkiksi autovarkauksista merkkikorjaamoille. Nykyään huippuautomerkkien varastamiseksi tar-

vitaan erityislaitteita, joilla voidaan paitsi selvittää ongelmia autossa myös ohittaa lukituksia ja muita järjestelmiä. Näitä laitteita on jossain tapauksissa viety merkkikorjaamoilta ruokatunnin ajaksi, anastettu muutama auto ja palautettu laite takaisin. Tämä on samalla esimerkki uuden teknologian aiheuttamasta rikollisuudesta; toisaalta teollisuuskin on oma-aloitteisesti ryhtynyt tässä vastatoimiin, hän kiittelee.

EK:n yritysturvaluustoimintaan keskeisenä elimenä kuuluu yritysturvallisuuden neuvottelukunta, jossa on edustajat tärkeimmistä jäsenliitoista ja yrityksistä. Tätä kautta saadaan tietoa kentältä ongelmista ja kehittämistarpeista. Käytännön työrukkanen on pysyvä asiantuntijatyöryhmä, jonka kautta yritysturvallisuustyön isoja linjauksia viedään eteenpäin. Lisäksi elinkeinoelämä on mukana lainsäädäntö- ja muissa hankkeissa antamassa asiantuntemustaan. Tiihonen katsoo, että ilman sisäisen turvallisuuden ohjelmaa ja poikkihallinnollista viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteistyötä ei olisi saatu näin paljon aikaiseksi.

YRITYSTEN JA VIRANOMAISTEN YHTEISTYÖ TIIVISTYNYT

Kalevi Tiihonen nostaa esimerkiksi ELVIRA-hankkeen – elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteisen strategian yrityksiin kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten

torjumiseksi – jossa on tehty useita rikosentorjuntatoimia. Yksi on hävikin torjuntaohjelma. Suomessa menee vuosittain 400 miljoonaa euroa kauppojen hävikkiin ja sen torjuntaan noin 80 miljoonaa euroa. Tämä näkyy osittain tuotteiden hinnoissa. Toinen väline on yrityksen avainhenkilöturvallisuusopas – heihin kohdistuvat uhkaukset ovat lisääntyneet laman myötä. Työtehtävissä kohdatun väkivallan vähentämisestä on valtakunnallinen ohjelma. Lisäksi kauppakeskuksilla on merkittäviä turvallisuushankkeita.

– Yritysriskillisuus on usein piilorikollisuutta. ELVIRA-hankkeessa on pyritty alentamaan rikosilmoitusten teon kynnystä, jotta todellinen rikollisuus tulisi näkyvämmäksi. Monet yrityksiin kohdistuvat rikokset ovat asianomistajarikoksia, jotka edellyttävät prosessin liikkeelle lähtemiseksi rikosilmoitusta. Silloin vahingonkäräjien pitää pystyä näyttämään toteen, mitä on tapahtunut. Se on iso haaste monelle yritykselle. Joskus myös mieluummin nuollaan haavat – tapahtunutta ei haluta avata ja purkaa, koska samalla omat ongelmat tulevat tietoon.

Tiihonen uskoo, että sisäisen turvallisuuden ohjelmassa suunniteltu turvallisuusportali madaltaisi kynnystä yhteistyöhön. Se olisi yhden luokun periaatteella toimiva tietopankki, jossa on linkkejä turvallisuuden kannalta tärkeimpien toimijoiden ohjeisiin, malleihin ja hyviin käytäntöihin. Olennaista olisi mahdollisuus välittää sen kautta tietoa yrityksestä viranomaiselle ja toisin päin. Paikallinen turvallisuussuunnittelu on toinen tärkeä viranomaisyhteistyön asia.

– Olemme nyt selvittämässä toimintamallia, jolla yritykset ja elinkeinoelämä saadaan mukaan alueelliseen ja paikalliseen turvallisuusyhteistyöhön. Ratkaisuna näyttää olevan se, että olisimme aktiivisesti mukana turvallisuussuunnittelussa aina silloin, kun suunnitelmat ja toimenpiteet koskevat elinkeinoelämää tai yrityksiä. On tavallaan erikoista, että harvoin kunnan turvallisuussuunnitelmaa on peilattu elinkeinoelämään. Esimerkiksi kauppakeskuksilla on merkitystä turvallisuuteen monesta näkökulmasta. Tässäkin ollaan menossa hyvään suuntaan, mutta tie on pitkä. Nyt pitäisi panostaa siihen, että parhaimmat mallit saadaan jalkautettua ja osaksi normaalia toimintaa. ■

Harmaa talous rakennusalan suurin rikosuhka

**Tuoreimmassa yritysrikollisuuden tilannekuvas-
sa harmaan talouden arvioidaan aiheuttavan
kaikkiaan 400–500 miljoonan euron vuotuiset
vahingot rakennusallalla. Talousrikollisuus ja
erityisesti rakennusalan harmaa talous on yhä
enemmän ammattimaisen tai järjestäytyneen
rikollisuuden kontrolloimaa aliurakointitoimin-
taa, johon liittyy tulojen salausta, pimeään ulko-
maisen työvoiman käyttöä ja pimeiden palkko-
jen maksua, kuittikauppaa ja tilauspetoksia.**

Rakennusalan teema-tilannekuvan mukaan harmaata taloutta esiintyy suurten työmaiden aliurakkaketjuissa, korjausrakentamisessa ja pientalojen rakennustyömailla. Merkittävä uhka rakennusalan harmaassa taloudessa ovat tällä hetkellä liiketoimintakiellon alaiset suomalaiset. He hyödyntävät järjestelmällisesti kertakäyttöisiä tai lyhyen elinkaaren yhtiöitä, ohjeistusten ja lainsäädännön heikkouksia sekä

organisoivat liiketoimintaansa eri maissa.

Työntekijöitä siirtyy harmaille markkinoille monista syistä. Pimeästi maksettu palkka yhdessä työttömyyskorvauksen kanssa on usein suurempi kuin avoimesti tehdystä työstä saatava nettopalkka. Rakennusallalla toimii myös henkilöitä, jotka eivät maksuhäiriöiden takia halua näkyvää palkkatuloa. Monien aliurakointi- ja korjausrakentamismarkkinoiden järjestäytymättömien yri-

tysten on havaittu tarjoavan vain pimeää työtä.

Verotarkastuksissa on tullut esille yritysrakenteita, joissa saman intressipiirin käytössä on esimerkiksi rakennusalan ja työvoiman vuokrausalan yhtiöitä. Mukana on myös toimintaa, jonka tarkoituksena on välttää lakisääteisiä velvoitteita samaan piiriin kuuluvissa yhtiöissä. Järjestelyihin liittyy usein ulkomaisia yrityksiä lähinnä Virossa. Rakennusalan tilaajavastuutarkastuksissa

vuonna 2009 tehtiin entistä enemmän havaintoja ”palo-muuriyrityksistä”, joita perustetaan ulkomaisen työvoiman todellisten työnantajien häivyttämiseksi.

Suomeen lähetettyjen työntekijöiden työsuhteen ehdoissa ovat usein puutteita palkkauksen, työterveyshuollon ja sosiaalivakuuttamisen osalta. Joissakin tapauksissa on epäilty myös kiskonnan tapaista työsjrjintää. Etenkin kolmansista maista tulevien

työntekijöiden kohdalla valitsee Suomessakin ihmiskauppan ja sen kaltaisten ilmiöiden yleistymisen uhka.

Yritysriskollisuuden tilannekuvan mukaan poliisin tietoon tulleiden törkeiden varkauksien lukumäärä kasvoi viidenneksen vuonna 2009. Selvitysten perusteella näistä rikoksista noin viisi prosenttia on kohdistunut rakennustyömaihin. Ongelmana on mm. arvokkaiden työkalujen ja -koneiden varastaminen tilauksesta. Merkittävä osa rakennustyömaihin kohdistuvasta omaisuusrikollisuudesta liittyy alalla vaikuttaviin harmaan talouden verkostoihin; niihin liittyy myös alaan kohdistuva petosrikollisuus. Petosrikollisuuden keinot ja tekotavat kehittyvät ja monipuolistuvat nopeasti.

Konkurssien määrä lisääntyi vuonna 2009 lukumääräisesti eniten rakentamisen päätoimialalla. Velallisen epärehellisyteen liittyvän rikollisuuden ennakoidaan kasvavan samassa suhteessa konkurssien määrän kasvun kanssa.

TORJUNNASSA OMA-EHTOISUUS TÄRKEÄÄ

Tilannekuvassa esitetään lukuisia keinoja, joilla viranomaisten ja yritykset voivat ennalta ehkäistä ja puuttua rakennusalan harmaan talouden haitallisiin ilmiöihin. Erityisen tärkeää on luoda mahdollisimman hyvät edellytykset rakennusalan omaehtoiselle rikoksantorjunnalle rehellisen kilpailun sekä työn laadun ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Tätä toimintaa voidaan edistää esimerkiksi lisäämällä viranomaisten palautetietoa yrityksille sekä liiketoimintakieltoja koskevien tietojen tehokkaampi hyödyntäminen yritysten käytössä. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus ei yksin poista kuittikauppaa ja harmaata taloutta rakennusalaan. Aktiivinen verotarkastus ja viranomaisten välinen yhteistyö ovat keinoja vahvistaa rakennusalan valvontaa. Myös lainsäädäntöä, etenkin tilaajavastuulakia ja kilpailulainsäädäntöä sekä alalla vallitsevaa sopimuskäytäntöä

on tilannekuvan mukaan kehitettävä.

Pimeän työvoiman käytön torjuminen on tärkeä osa rakennusalaan liittyvän rikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa. Kansainvälisen torjuntayhteistyön kehittämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, samoin kolmansista maista tulevien työntekijöiden olojen valvonnan vahvistamiseen.

Rakennusalan yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden teematilannekuva on valmisteltu keskusrikospoliisin johdolla laajassa asiantuntijaverkostossa, johon kuuluu sekä viranomaisten, järjestöjen että yritysten edustajia. Tilannekuvia on julkaistu kaksi kertaa vuodessa vuodesta 2006 alkaen; syksyllä julkaistaan yleinen ja keväällä teematilannekuva. Esimerkiksi edelliskevään teemana oli maksuvälinerikollisuus ja ensi keväänä perehdytään ravintola-alan rikollisuuteen.■

Tilannekuvia verkko-osoitteessa www.intermin.fi/sisainenturvallisuus

Taloustaantuma lisännyt yritysriskollisuutta

Helsingin seudun kaupakamarin selvityksen mukaan taloustaantuma on lisännyt yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta ja muita väärinkäytöksiä. Yrityksen omaisuuteen kohdistuva rikollisuus kuten varkauudet, murrot ja hävikki ovat kasvaneet kahden viime vuoden aikana.

Taloudellinen laskusuhdanne on lisännyt myös sisäisiä väärinkäytöksiä yrityksissä. Yleisimpiä tekoja ovat näpistykset ja omaisuuden anastaminen sekä luvaton käyttö sekä väärin tietojen anto liittymen erilaisiin työnantajan

maksamiin korvauksiin tai työaikaan. Yritykset pitävät suurimpana syynä sisäisiin väärinkäytöksiin työntekijöiden henkilökohtaisia taloudellisia ongelmia. Myös kosto ja katkeruus työnantajaa kohtaan koetaan syyksi tähän.

Huolestuttavana ilmiönä kauppakamari pitää myös yritysten luottamukselliseen tietoon kohdistuvien rikosten lisääntymistä. Lähes kolmasosa yrityksistä ilmoitti tietoon kohdistuvien rikosten lisääntyneen viimeisen kahden vuoden aikana. Tietoa joko vuodetaan yrityksestä niiden

kilpailijoille tai ulkopuoliset yrittävät urkkia taloudellisesti hyödynnettävää tietoa.

Yksittäisenä ilmiönä nostetaan se, että jopa kolmannesta yrityksistä oli erehdytty maksulliseen ilmoitukseen [www-hakemistossa](http://www.hakemistossa). Muita tyypillisiä yritysriskollisuuden tekemuotoja ovat huijauslaskut ja niiden yritykset sekä laskujen tarkoituksellinen maksamatta jättäminen.

Yritysturvallisuustutkimus toteutettiin maaliskuussa ja siihen vastasi 309 kaupakamarin jäsenyritystä. Kyselyn toteutti Risk Control Services Oy.■

YRITYSRISKOLLISUUDEN VIIME AJAN TRENDIÄ

Syksyn 2009 yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden yleisestä tilannekuvasta selviää:

■ Maksukorttirikollisuus on lisääntynyt jyrkästi: poliisille v. 2009 ilmoitettujen maksuvälinerikosten määrä on kasvanut edellisvuodesta noin 40 %.

■ Poliisin tietoon tulleet liiketiloihin kohdistuneet murtovarkauudet ja niiden yritykset ovat vähentyneet vuosituhatteen vaihteen 10 000:sta 4 400:aan v. 2008.

■ Poliisille ilmoitettujen liikekeskuksiin kohdistuneiden vahingontekojen lukumäärä on laskenut selvästi: vuosituhatteen alun 4 000 tapauksesta selvästi alle 2 000:een v. 2008.

■ Poliisin tietoon tulleiden myymälöihin kohdistuneiden varkausrikosten ja niiden yritysten määrä on kohonnut vuosituhatteen vaihteen 40 000:sta 49 000:een v. 2008. Varkausrikosten kokonaismäärä laski kuitenkin samaan aikaan 180 000:sta 145 000:een. Myymälöihin kohdistuneiden varkaus- ja näpistysrikosten ja niiden yritysten osuus kaikista varkausrikoksista onkin noussut viidenneksen kolmanneksen.

■ Yritysten rikosturvallisuus 2008 -selvitykseen vastanneista yrityksistä (1286) viidennes ilmoitti työntekijöihin kohdistuneesta uhkailusta; avainhenkilöihin kohdistunut uhkailu on lisääntynyt edellisestä mittauskerrasta (2005) suurissa yrityksissä 13:sta 24 %:iin.

■ Selvitykseen vastanneista yrityksistä 15 %:ssa työntekijä oli syyllistynyt rikokseen tai väärinkäyttöön omaa yritystään kohtaan.

Rakennusalan talousrikolliset

Kansainvälisissä tutkimuksissa rikollisten on usein luonnehdittu olevan vähävaraisia ja keskimääräistä huono-osaisempia. Talousrikoksista tuomittujen on kuitenkin havaittu toimivan usein johtavassa asemassa, esimerkiksi yritysten toimitusjohtajina tai hallituksen jäseninä, jolloin he voivat olla taloudellisten käytäntöjen asiantuntijoita. Tässä tarkastellaan poliisin rekisteritietojen avulla rakennusalan talousrikoksista epäiltyjen henkilöiden ominaispiirteitä, kansainvälisiä kytkentöjä ja ammattinimikkeitä.

Tutkimuksen aineisto (207 ilmoitusta) poimittiin poliisiasian tietojärjestelmästä maaliskuussa 2009. Ensimmäisessä vaiheessa mukaan otettiin poliisille vuonna 2007 ilmoitetut rikosepäilyt, jotka järjestelmässä oli luokiteltu talousrikoksiksi ja joiden tutkinta oli päätetty poimintapäivään mennessä. Seuraavaksi poimittiin rakennusalan las-kutusepäselvyyksiä sisältävät ilmoitukset sekä hakusanojen että esitutkintapöytäkirjojen selostusosien perusteella.

EPÄILLYT USEIN KESKI- IKÄISIÄ MIEHIÄ JA YRITTÄJIÄ

Rakennusalan talousrikoksista epäillyistä naisten osuus (9%) on selvästi pienempi kuin talousrikoksissa yleensä (17%) mutta hieman suurempi kuin rakennusalalla toimivista yleensä (7%). Epäiltyjen keskimääräinen ikä oli 45

vuotta, mikä on sama kuin talousrikoksissa yleensä. Nuorin epäilty oli 21-vuotias ja vanhin 72-vuotias. Eläkeläiseksi ammattinsa ilmoittaneiden (21) keski-ikä oli 61 vuotta ja mediaani 60 vuotta.

Kaikkiaan 191 rakennusalan talousrikosjuttuun oli kirjattu rikoksesta epäilty henkilö tai henkilöitä. Sama henkilö saattoi olla kokonaisuudessaan moneen kertaan, jos tämä oli epäiltynä useassa eri ilmoituksessa. Rikoksesta epäiltyjä oli keskimäärin 3,6 henkilöä juttua kohden, mikä on enemmän kuin talousrikoksissa yleensä (2,2).

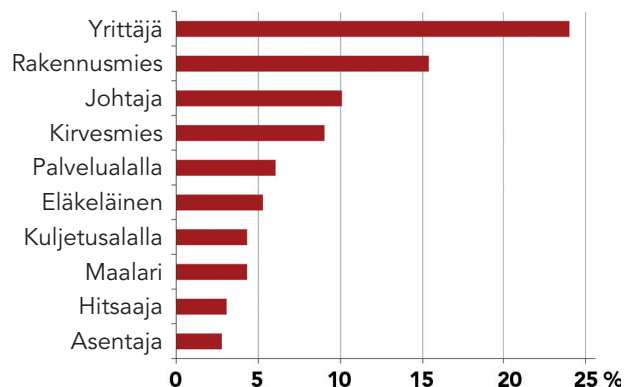
Rakennusalan talousrikoksissa yleisin ammattinimike oli yrittäjä (kuvio 1). Seuraavaksi yleisimmät ammatit olivat rakennusmies, johtaja ja kirvesmies. Ammattinimikkeiden jakauma poikkeaa jonkin verran rakennusalasta yleensä, jossa yleisin ammattinimike on kirvesmies.

Epäillyissä oli sekä käytännön rakennustyötä tekeviä että hallinnollisissa tehtävissä toimivia henkilöitä. Vain osalla tekijöistä oli erityisasiantuntemusta esimerkiksi verotus- tai kirjanpitoasioista. Talousrikollisten on joissakin aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan korkeammassa sosio-ekonomisessa asemassa kuin perinteisistä rikoksista epäiltyjen, joskin tulkintaan

liittyy monia epävarmuustekijöitä.

Ammattinimikkeet olivat rikoksesta epäiltyjen itsensä ilmoittamia. Näin ollen ei varmasti tiedetä, olivatko he todella toimineet kyseisissä ammateissa. Yrityksen hallituksen jäsenyys ei välttämättä tarkoita korkeaa yhteiskunnallista asemaa. Yritystoiminnan liikevaihdon suuruudesta, yrityksen koosta ja yritysten talo-

Kuvio 1. Rakennusalan talousrikoksista epäiltyjen henkilöiden ammattinimikkeet.

udellisesta tilanteesta yleensä ei myöskään ollut yksilöityä tietoa, joten pidemmälle meneviä johtopäätöksiä ei voida tehdä.

KANSAINVÄLISIÄ KYTKENTÖJÄ ETENKIN VIROON JA RUOTSIIN

Kaiken kaikkiaan rakennusalan talousrikostapauksissa oli epäiltyä 78 ulkomaalaistaustaista henkilöä, eli runsas kymmenesosa kaikista epäillyistä (686). Joka seitsemännessä jutussa yhdellä rikoksesta epäillyllä oli ulkomaalaistausta. Ulkomaalaistaustaisten epäiltyjen osuus oli selvästi suurempi kuin heidän osuutensa koko väestöstä, joka on viime vuosina ollut parin prosentin luokkaa.

Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan aineistossa henkilöä, joka on muun maan kuin Suomen kansalainen (37), Suomen kansalaisista jonka syntymämaa ei ole Suomi (30) tai joka asuu tällä hetkellä ulkomailla (11). Eniten epäilyillä oli tällaisia yhteyksiä Ruotsiin (22), Viroon (21) sekä Serbia-Montenegroon (4). Kaikkiaan aineiston epäilyillä oli yhteyksiä 16 eri maahan. Kymmenen ulkomaalaistaustaisen Suomen kansalaisen syntymämaata ei tiedetty tai ei ollut kirjattu esitutkintapöytäkirjaan.

KUITTIKAUPPIAAT RAKENNUSALALLA

Aineistosta kerättiin lisäksi erikseen tietoa kuittikaupasta. Esitutkintapöytäkirjoissa oli selvä maininta kuittikaupasta

47 tapauksessa. Kuittikaupalla tarkoitetaan pelkillä tositteilla käytävää kauppaa, jossa yhtiön kirjanpitoon kirjataan täysin perusteeton ja vääränsisältöinen tositate, jotta kuitteja ostava yritys välttyisi erilaisilta vero- sosiaaliturva- ja eläkemaksuilta. Kuittikauppaa käydään tavaroilla, laitteilla ja alihankintapalveluilla.

Kuittikauppaa sisältävässä ryhmässä oli selvästi useampia epäiltyjä (8,2) juttua kohden kuin talousrikoksissa ja rakennusosalalla yleensä. Kuittikaupasta epäillyt eivät olennaisesti eronneet muista rakennusalan talousrikoksista epäillyistä. Heistä naisia oli seitsemän prosenttia, yleisin ammattinimike samoin yrittäjä ja keski-ikä sama kuin koko aineistossa eli 45 vuotta. Tosin etenkin kuittikauppioiden joukossa näyttää olevan runsaasti ennen tavallista eläkeikää eläkkeelle jääneitä henkilöitä. ■

Kirjoitus perustuu raporttiin Terhi Kankaanranta & Vesa Muttilainen: Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja, 86/2010.

Kirjallinen rikosprosessi osoittautunut toimivaksi

Kirjallinen rikosprosessi on ollut voimassa hieman yli kolme vuotta. Sen tarkoitus oli nopeuttaa ja tehostaa rikos-oikeudenkäyntejä, kuitenkin niin ettei asianosaisten oikeus-turva kärsi. Lisäksi tavoiteltiin kustannussäästöjä. Kirjallisessa menettelyssä ei järjestetä suullista pääkäsittelyä vaan asian ratkaisee yksi tuomari kirjallisen aineiston perusteella. Kirjallisen menettelyn käyttö edellyttää sekä vastaajan että asianomistajan suostumusta. Siinä voidaan tuomita korkeintaan yhdeksän kuukauden mittainen vankeusrangaistus.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on selvittänyt prosessin toimivuutta. Aineistona olivat vuosina 2007 ja 2008 koko maassa kirjallisessa menettelyssä annetut tuomiot. Lisäksi haastateltiin tuomareita, kärjäsihteereitä, haastemiehiä, syyttäjiä ja poliisia. Tutkimus ei tuonut esiin mitään suuria ongelmia kirjallisessa menettelyssä. Pääsääntöisesti menettelyä sovelletaan lain tarkoittamalla tavalla ja laissa säädetyt rajoitukset huomioiden. Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että eri viranomaisten (poliisi, syyttäjä, tuomioistuimien) välinen yhteistyö on olennaisen tärkeää menettelyn onnistumisen kannalta.

Tällä hetkellä kirjallisessa menettelyssä käsitellään keskimäärin 35 prosenttia koko maan rikosasioista. Kirjallista menettelyä sovelletaan vaihtelevasti eri kärjäoikeuksissa. Esimerkiksi Helsingissä rikosasioista käsiteltiin vuonna 2008 kirjallisessa menettelyssä 15 prosenttia ja Äänekoskella hieman yli puolet.

Miltei 80 prosenttia kirjallisessa menettelyssä käsitellyistä rikoksista oli liikenne rikoksia, erityisesti rattijuopumuksia. Liikenne rikosten ohella kirjallisessa menettelyssä käsitellään jonkin verran omaisuusrikoksia, pahoinpitelyjä ja huumaus-ainerikoksia.

Selvästi yleisin kirjallisessa menettelyssä tuomittava rangaistus on sakko. Vastaaja tuomittiin sakkorangaistukseen hieman alle kahdessa kolmasosassa tapauksia. Vankeustuomion sai noin 40 prosenttia vastaajista. Vankeusrangaistukset tuomittiin useimmiten ehdollisina. Ehdottomia vankeusrangaistuksia tuomittiin yhdeksässä prosentissa tapauksia, ja niistä puolet muunnettiin yhdyskuntapalveluksi.

Tutkimuksen perusteella kirjallinen menettely on normaali prosessia nopeampi. Jutut käsiteltiin keskimäärin kuudessa viikossa, kun istunnossa keskimääräinen käsittelyaika on 3,1 kuukautta. Menettelyä nopeuttaa ennen kaikkea se, että kirjallisesti käsiteltävät asiat ovat tunnustettuja ja lähtökohtaisesti yksinkertaisia juttuja. Myös vastaajan haastaminen on useimmiten ongelmaton.

Kirjallisessa menettelyssä käsitellyissä asioissa valitusprosentti on selvästi matalampi (3 %) kuin rikosasioissa yleensä (12 %). **/RK**

Virve-Maria de Godzinsky: Kirjallinen menettely rikosasioissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 102.

Jengien tarkoitus

Jengit ovat olleet kriminologisen pohdinnan kohteena jo vähintään sadan vuoden ajan. Edelleenkin ne usein nähdään suurimpana uhkana lähiyhteisön, vankilan tai koko yhteiskunnan turvallisuuden näkökulmasta. Silti harvoin kysytään, miksi jengejä on tai miksi niitä syntyy.

Kriminologian 1900-luvun merkittävin hahmo **Edwin H. Sutherland** (1883–1950) kertoi, miten rikollisuus ja sen arvot, asenteet ja alakulttuurit siirtyvät vertaisryhmäoppimisen kautta. Sutherland käytti teoriasaana nimeä differentiaalinen assosiaatio. Nykyisin puhutaan yleensä sosiaalisen oppimisen teoriasta. Hänen oppilaansa **Albert K. Cohen** (1918–) uskalsi jo assistenttina vuonna 1939 kysyä hämmentävän kysymyksen: mistä nämä arvot, asenteet ja alakulttuurit oikein tulevat, jotta ne voidaan oppia ja siirtää eteenpäin differentiaalisen assosiaation kautta.

Sodan jälkeen Cohen jatkoi vaikeiden kysymysten esittämistä ja eteni funktionaalisen selittämisen ja piilofunktioiden etsimisen suuntaan: Voivatko mitä parhaimmat ja kunnioitetuimmat arvot tuottaa täysin vastakkaisia tuloksia eli voiko hyvä aiheuttaa pahaa? Voivatko ”pyhänä” pidetyt instituutiot aiheuttaa joillekin ihmiselle sellaisia paineita, jotka purkautuvat uusina poikkeavina alakulttuureina? Ovatko nämä negatiiviset

arvojärjestelmät hinta, jonka joudumme maksamaan järjestelmän olemassaolosta ja stabiliteetista?

Cohenista tuli kriminologian klassikko teoksellaan ”*Delinquent Boys: The Culture of the Gang*” (1955). Joutuessaan kouluun, joka on rakennettu keskiluokan mittapuiden mukaan, työväenluokkaan kuuluva nuori tajuaa olevansa heikosti varustettu sen kilpailuasetelmiin. Kun mittakeppi on erilainen, tapahtuu ns. statusfrustraatio. Koulussa koettujen nöyryytysten vuoksi keskiluokan arvot koetaan uhkaaviksi.¹ Niinpä keskiluokan ”pyhä” maailma käännetään nurinpäin ja luodaan alakulttuuri, joka ei tavoittele hyötyä ja on vahingonhaluinen, lyhyen tähtäimen hedonistinen ja negativistinen; on häiriköitävä, on saatava ”hyvät naurut” ja auktoriteetit ja virkavalta on tehtävä naurunalaiseksi. Varastetun dollarin arvo on huomattavasti korkeampi kuin ansaitun dollarin arvo. Alakulttuurit ovat siten ratkaisuja ongelmaan ja niitä tutkittaessa on kiinnitettävä huomiota niiden sisältöön, luokkajakaumaan ja su-

kupuoitien erikoistumiseen.

Tästä voi jo päätellä, että Cohen ei juurikaan innostunut ajatuksista, joissa rikollisuus nähtiin monenlaisten muuttujien, usein yksilöllisten vajeiden aiheuttamana. Teorian tuli päinvastoin olla taustalla oleva perusta, joka selitti nämä faktat ja korreloivat muuttujat. Hänen mielestään oli myös turha etsiä teoriaa tai lakeja, jotka selittäisivät kaiken rikollisuuden kaikkina aikoina. Tällaiset yritykset luoda ”rikollisuuden yleisteorioita” johtavat vain abstraktioihin, jotka ovat latteita ja hyvin usein tautologisia (on sanottu, että tästä taudista kärsivät Sutherlandin oppimisteoria, Hirschin kontrolliteoria ja myös Gottfredsonin & Hirschin itsekontrolliteoria).² Cohenin näkemystä on kiitetty siitä, että se sukkuloi yhteiskunnan rakenteesta yksilölliseen psykologiaan (ei laiminlyö sitä) ja sieltä takaisin yhteiskuntaan.

Cohen oli myöhemmin valmis tarkastelemaan kriittisesti myös omaa rakennelmaansa. Erityisesti hän oli huolissaan siitä, että hänen teoriansa selitti jengit

Tällä palstalla käsitellään rikosentorjunnan ajankohtaisia ja ikuisia kysymyksiä, mielellään yhteydessä toisiinsa. Kirjoittaja on rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri.

Vakavan väkivallan riski, lähestymiskielto ja rikosentorjunta

Ajatuksia Sellon jälkeen

Laajennettu lähestymiskielto ei estänyt **Ibrahim Shkupollia** menemästä vastoin kieltoa ensin ex-naisystävänsä asuntoon ja surmaamasta tätä eikä sitten menemästä myös kieltoalueeseen kuuluvaan Sellon kauppakeskukseen ja ampumasta kuoliaaksi neljä naisen työtoveria. Tapahtumasta julkisuuteen tulleet taustatiedot panivat pohtimaan, voisiko vastaavien tragedioiden riskiä vähentää parantamalla väkivallan riskin arviointia ja siihen puuttumista sekä tehostamalla lähestymiskieltoa.

RISKITIEDOT YHTEEN

On helppo keksiä mahdollisia tapahtumakulkuja, joissa nämä surmat olisivat jääneet tekemättä. Vaikeampi on hahmottaa sellainen yleisesti käyttöön otettavissa oleva järjestelmä, joka ilman kohtuuttoman suuria haittoja ihmisten oikeuksille ja vapauksille vähentäisi tehokkaasti tällaisten tapahtumien todennäköisyyttä. Joitain sellaisia menetelmiä on kuitenkin näköpiirissä, jotka saattavat toimia nimenomaan tilanteissa, joissa on suuri vakavan väkivallan riski.

Yksi lupaava keino on muodostaa viranomaisien ja muiden toimijoiden moniammatillisia yhteistyöryhmiä, jotka pystyvät erikseen toimivia viranomaisia

paremmin tunnistamaan vakavan uhkan tilanteet ja koordinoimaan niihin puuttumisen. Englannissa ja Walesissa on käytössä Marac-niminen yhteistyömuoto, jossa viranomaiset ja väkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa toimivat tahot ottavat yhteiseen käsittelyyn tapauksia, joissa on tunnistettu tai epäillä olevan korkean perheväkivallan riski. Toimintamalli näyttää saaneen aikaan varsin hyviä tuloksia. Cardiffin poliisitalojen mukaan se vähensi toistuvia kotiväkivaltatapauksia samoissa osoitteissa kymmenillä prosentilla. Myös uhrien haastattelut tukevat kuvaa. Puolen vuoden kuluttua heidän asiansa Marac-käsittelystä 60 % perheväkivallan uhreista oli elänyt ilman väkivaltaa tai sen uhkaa. Tulos on hyvä: niin vakavaa ja toistuvaa väkivaltaa he tyypillisesti olivat kokeneet. Toimintamallin yksi etu on se, että väkivallan riskistä saadaan realistisempi arvio, kun se tehdään usean toimijan yhteen koottujen tietojen pohjalla. Toinen etu on, että voidaan yhdessä sopia, mitä riskin vähentämiseksi tehdään. Cardiffin mallia pilotoidaan Suomessa kolmella alueella.

Espoon surmien taustassa näyttää olleen useita tekijöitä, joihin Maracin tapainen moniammatillinen riskinarviointikokous olisi kiinnittänyt vakavaa

huomiota: tekijän vainoharhaiselta vaikuttava mustasukkaisuus, sairaalloinen omistushalu ja yritykset kontrolloida uhrin elämää; useat vakavat uhkaukset tappaa entinen naisystävä, tämän sukulaiset ja ystävät; itsemurhauhkaukset; raivonpuuskat ja tavaroiden rikkomiset; lähestymiskiellon rikkomiset; tuomiot väkivalta- ja ampuma-aserikoksista; uhrin voimakas pelko väkivallan jatkumisesta ja tappamisen uhasta; jatkuva vainoaminen ja seurailu; uhrin yritykset erota kumppanistaan.

Marac-mallin mukaan pitää harkita sekä uhattua henkilöä tukevia toimia että väkivallantekijän muodostamaa uhkaa vähentäviä toimia. Uhatun kohdalla näihin voivat kuulua esimerkiksi turvallisuussuunnitelman teko, turvampi asuminen ja hälytysjärjestelyt ja monet muut tukitoimet. Uhkaajan kohdalla tyypillistä on ottaa häneen yhteyttä ja muistuttaa, että hänen toimintaansa seurataan ja kertoa rikkomusten todennäköisistä seurauksista.

POLIISIN, SOSIAALITOIMEN JA PSYKIATRIAN YHTEISTYÖ

Tanskassa on syntymässä uusi moniammatillinen yhteistyömuoto, jolla voi olla tärkeä merkitys eräiden väkivallan

Käyttäytymisen perusteella voi arvioida väkivallan uhkaa

Peter Sund on turvallisuusjohtamisen ylemmän korkeakoulututkinnon opinäytetyössään kehitellyt suomalaisen koulutusjärjestelmään soveltuvaa käyttäytymisperusteista uhka-analyysi- ja hallintamallia. Ideana on tunnistaa, arvioida ja hallita vakavan ja suunnitelmallisen kouluväkivallan uhkia.

Erityisesti Yhdysvalloissa käyttäytymisperusteista uhka-analyysitoimintaa on tehty jo lähes kolmisenkymmentä vuotta, mutta Suomessa alue on vielä verrattain uusi. Sund näkee sille täällä kolme pääasiallista käyttöaluetta: lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn, oppilaitosten turvallisuuden ja yhteiskunnan avainhenkilöiden suojelemisen.

Esimerkiksi oppilaitosturvallisuutta ajatellen Sundin mukaan ensimmäinen vaihe on väkivallan uhkan tunnistaminen. Opettajat ja muu koulun henkilökunta ovat tunnistamisessa avainasemassa. Oppilaan huolestuttavaa tilannetta voidaan käsitellä laajemmin oppilashuoltoryhmässä. Jos väkivallan riski – mukaan lukien itseän kohdistuva väkivalta – todetaan olemassa olevaksi, toisen vaiheen tulisi olla uhkan syväällisempi arviointi ja analyysi poliisivetoisesti. Näin siksi että poliisilla on paras pääsy tarvittavaan tietoon, toimivaltuudet ja viime kädessä vastuu vakavan ja suunnitelmallisen väkivallan torjumisesta. Kolmas vaihe on kokonaisvaltainen uhkan ja siten tilanteen hallinta, johon yleensä sosiaali- ja terveydenhuollolla sekä kodilla on parhaimmat työkalut. Ratkaisut ovat aina yksilöllisiä ja lähtevät kunkin nuoren taustasta.

– Tällainen toiminta ei ole koskaan yhden toimijan käsissä. Suositusten mukainen oppilashuoltoryhmä jo itsessään sisältää moniviranomaiskokoontalon.

Peter Sundin mielestä pitäisi panostaa enemmän väkivallan ennaltaehkäisyyn.

Eikä kyse ole pelkästä viranomaistoiminnasta vaan myös vanhempien ja muiden sidosryhmien, esimerkiksi nuorisotoiminnan, kirkon ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden, on hyvä olla tarpeen mukaan mukana. Käyttäytymisperusteisen uhka-analyysitoiminnan täytyy istua oppilaitoksen normaaleihin päivittäisiin toimintaprosesseihin; se ei voi olla erillinen toiminto, sillä muuten riskinä on toiminnan hiipuminen kaiken kiireen keskellä tai toisaalta voimakas ylikorostuminen. Suomalaiseen kouluun ns. ”epäilykulttuuri” ei sovi.

Sund tähdentää, että väkivallan uhkan hallinta on mallin perusta; analyysia ja arviointia tehdään, jotta nähtäisiin, mitä pitäisi tehdä tilanteen muuttamiseksi. Vakava väkivaltainen teko on yksi mahdollinen nuoren tulevaisuuspolku, mutta siltä voidaan myös poiketa koska tahansa. Olennaista tällaisessa uhka-analyysitoiminnassa on arvioida mahdollisia tulevaisuuspolkuja havainnoimalla nykyistä käyttäytymistä ja kommunikointia oppilaan normaalissa

elinympäristössä. Tutkimus- ja kokeuspohjaa on runsaasti olemassa siitä, mitkä merkit ovat signaaleja huonosta lopputuloksesta.

Sundin mielestä on toki syytä ryhtyä toimiin myös silloin, jos koululle tulee puhelu pommiuhkauksesta, poikien vessan seinältä löytyy uhkausteksti tai tapahtuu jotain vastaavaa. Kouluampumisten jälkeen koulu-uhkauksia on ollut Suomessa kolmisen sataa, mutta käytännössä uhkaukset ovat olleet huonoa huumoria tai on haluttu nähdä reaktiot uhkaukseen ja ehkä ansaita ylimääräinen vapaapäivä, mutta tietenkään olankohautuksella näitäkään ei voi ohittaa. Tällaisiin tapauksiin poliisi onkin jo kehittänyt käyttökelpoisen toimintamallin. Kuitenkin aivan toinen asia ovat internetin keskustelupalstat ja muut sosiaalisen media areenat. Jos koulun henkilökunta saisi tietää, että joku opiskelijoista on kirjoittanut viestin vaikkapa ihmisvihafoorumille, on mietittävä, pitäisikö ryhtyä etenemään käyttäytymisperusteisen uhka-analyysiprosessin mukaisesti.

Sund kertoo opinnäytteensä olevan tavallaan suunnitelma mallin käytännön toteutukseen koulussa ja toivoo siihen vielä päästävän. Hän on kuitenkin ollut kehittämässä poliisille lähisuhdeväkivallan uhka-analyysityökalua käyttäytymisperusteisen analyysitoiminnan pohjalta. Työkalussa on tavoitteena selvittää uhkaajan aiheuttama väkivaltariski ja myös uhrin haavoittuvuus. Uhkatilanteen hallinnan kannalta on usein helpompi pienentää riskiä panostamalla uhrin tilanteeseen, sillä uhkaajan toiminta yksinään on usein hankalasti hallittava kokonaisuus.

Peter Sund: Behavioral Threat Management: Prevention of Severe Targeted Violence in Educational Institutions. Laurea-ammattikorkeakoulu 2009.

Kiusaamiseen kiinni jo päiväkodissa

Pienetkin lapset osaavat kiusata. Koulukiusaamisen juuret saattavat ulottua päiväkotiin asti, jossa leikkien ulkopuolelle jättäminen on yleisin kiusaamisen muoto. Kiusaamisen kierteen katkaiseminen mahdollisimman varhain luo pohjaa turvalliselle koululle, todetaan MLL:n ja Folkhälsanin tutkimusraportissa.

Päiväkodeissa kiusaaminen on arkipäivää, mutta ilmiötä ei aina tunnusteta kiusaamiseksi. Päiväkodin henkilökunnan on joskus vaikea erottaa kiusaamista lasten nahistelusta ja muista konflikteista. Kiusaamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen on kuitenkin tärkeää. Kiusaaminen ilmenee päiväkodeissa mm. fyysisenä väkivaltana, lahjontana, haukkumisena, ilkeinä kommentteina, vallankäyttönä ja juonitteluna. Ryhmästä poissulkeminen ja leikkien ulkopuolelle jättäminen on kuitenkin kaikkein yleisin kiusaamisen muoto.

Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy on välttämätöntä yksittäisen lapsen kehitykselle, oli kyse sitten kiusatusta, kiusaajasta tai sivustakatselijasta. Pien-

ten lasten kiusaamiseen puuttuminen on tärkeää, mutta pääpainon tulee olla kiusaamisen ehkäisyssä.

Aikuisten toiminta lapsiryhmässä on myös keskeistä kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaamista voidaan ehkäistä muun muassa vanhempien ja päiväkodin hyvällä vuoropuhelulla sekä tukemalla lasten välisiä suhteita ja sosiaalisia taitoja ja auttamalla heitä hallitsemaan aggressiota. Päiväkodin työntekijän tulee huolehtia, että jokainen lapsi pääsee leikkiryhmiin mukaan. Lisäksi työntekijän tulee ohjata lasten leikkejä. Lapsia tulee myös rohkaista kertomaan kiusaamis- ja konfliktitilanteista. Vaikka pienet lapset ovatkin puhuneet kiusaamisesta, sitä ei ole aina otettu vakavasti.

Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hanke käynnistyi osana sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa, eri hallinnonalojen ja järjestöjen varhaista puuttumista kehittävää yhteistyötä.

Laura Kirves & Maria Stoor-Grenner: Kiusaavako pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Folkhälsän 2010.

Poikien rikollisuus lastensuojelun silmin

Elina Pekkarisen väitöstutkimuksen tavoitteena on selvittää viiden helsinkiläispojan lastensuojeluprosessia tarkastelemalla, millaisiksi muodostuvat toistuvasti rikoksiin syyllistyneen lapsen positio, sosiaaliset suhteet ja arjen rakenteet lähi- ja viranomaisyhteisöjen reaktioiden dynamiikassa. Tapaukset asettuvat eri vuosikymmenille 1940-luvulta nykyaikaan.

Reaktiot lasten normirikkomuksiin paljastavat käsitykset lapsuudesta, sukupolvien välisistä suhteista ja yhteisön suvaitsevaisuuden rajoista. Asiakirja-aineiston kautta Pekkarinen kuvaa miten lasten perheet, naapurusto, koulu, poliisi ja sosiaa-

lityö ovat ajan mittaan reagoineet lasten rikoksiin. Turvattomuuden ja pahantapaisuuden välistä yhteyttä on merkityksellistetty lastensuojelussa eri tavoin eri aikoina: 1940-luvulla rikoksiin syyllistynyt lapsi leimattiin psykopaatiksi ja rikollistyyppiksi, joka pyrittiin eristämään yhteiskunnan suojelemiseksi. Lapsen auttamista, tukemista ja sopeuttamista painottaneen ajanjakson jälkeen yhteiskuntaa on jälleen 2000-luvulla ryhdytty suojelemaan asettamalla vaarallisena pidetyille lapselle rajoja turvallisuuden ja riskeihin puuttumisen nimissä.

Elina Pekkarinen: Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Nuorisotutkimusverkosto 2010.

Syrjintä Euroopassa

EU:n perusoikeusvirasto (FRA) julkaisi vuoden vaihteessa kyselytutkimuksen, johon osallistui yli 23 000 etnisiin vähemmistöihin ja maahanmuuttajaryhmiin kuuluvaa henkilöä. He vastasivat kysymyksiin syrjintäkokemuksista, rasis-tisista rikoksista ja poliisin toiminnasta EU:ssa. Tulosten mukaan vähemmistöihin kuuluvat kohtaavat runsaasti syrjintää jokapäiväisessä elämässään. Suomen somalit olivat kymmenen syrjityimmän ryhmän joukossa Euroopassa (47 % oli kokenut syrjintää), kärjessä oli Tšekin romanit (64 %).

11 % pohjoisafrikkalaisista vastaajista oli kokenut syrjintää etnisen taustansa vuoksi, kun he olivat olleet kaupassa tai yrittäneet mennä sinne. 17 % romaneista ilmoitti, että he olivat kokeneet syrjintää terveydenhuoltohenkilöstön taholta. Lähes neljäsosa Saharan eteläpuolisesta Afrikasta tulevista oli kokenut syrjintää etnisen taustansa vuoksi ainakin kerran etsiessään työtä.

Kaikista vastaajista joka neljäs oli joutunut rikoksen uhriksi ainakin kerran kuluneiden 12 kuukauden aikana. Vähemmistöryhmiin kuuluviin itseensä usein suhtaudutaan stereotyyppisesti rikollisina. Pohjoisafrikkalaisista joka viides oli sitä mieltä, että he olivat joutuneet poliisin pysäyttämiksi erityisesti etnisen vähemmistötaustansa vuoksi. Tämän takia jotkut vastaajista katsoivat, että poliisin taholta tuleva kohtelu on syrjivää.

Tutkimuksesta paljastuu vakavia tiedonpuutteita syrjintälainsäädännöstä. Lähes puolet vastaajista ei tiennyt, että laki kieltää etniseen taustaan perustuvan syrjinnän kaupoissa, ravintoloissa ja baareissa. 82 % syrjintää vuoden aikana kokeneista ei ollut ilmoittanut viimeisimmästä kokemuksestaan viranomaiselle. Yleisin syy ilmoittamatta jättämiseen oli käsitys, että "mitään ei tapahtuisi".

Vankien lapset otetaan huomioon Ruotsissa

Ruotsissa rikosentekijöiden lapset on huomioitu läpäisyperiaatteella koko rikosseuraamusjärjestelmässä ja alan peruskoulutuksessa. Kehitystyötä lapsiystävällisemmän rikosseuraamusjärjestelmän eteen on tehty jo yli kymmenen vuotta.

Jokaisessa rikosseuraamuslaitoksen (Kriminalvården) toimipaikassa on yksi tai useampi erityinen lapsista vastaava virkamies ”lapsivaltuutettu”, yhteensä heitä on tällä hetkellä 170. Lapsivaltuutetun tehtävää hoidetaan normaalin virkatyön ohella ja siihen on saatu parin päivän täydennyskoulutus. Tehtävänä on huolehtia lasten kokemusten ja näkemysten esiin tuomisesta. Lisäksi lapsivaltuutetut toimivat tietopankkina lapsiin liittyvissä asioissa sekä pyrkivät edistämään lasten hyvinvointia pitämällä yhteyttä laitosten ulkopuolelle esimerkiksi kuntaan ja kolmanteen sektoriin.

Konkreettinen esimerkki kehitystyöstä on vankiloiden lapsiystävälliset tapaamisjärjestelyt. Lapsivaltuutettu huolehtii,

että tapaamistilat ovat lapsille soveltuvat, työntekijät ottavat hänet vastaan kunnioittaen ja että lasta valmistellaan tapaamisia varten esimerkiksi valokuvien, tarinoiden ja Kriminalvårdenin lapsille tarkoitettujen nettisivujen avulla. Jopa korkean turvallisuusstatuksen vankiloissa lapset voivat päästä vanhempansa syliin tapaamisissa. Mieluummin siis tutkitaan aikuinen tarkasti tapaamisen jälkeen kuin estetään lapsen ja vanhemman kosketus. Ajatuksena on, että lapsen ei tulisi kärsiä vanhempansa tekemisistä eikä lapsi- ja turvallisuusnäkökulmia tarvitse nähdä vastakkaisina.

Ruotsin vankiloissa toimii myös vanhempainryhmiä, joissa käsitellään vanhemmuutta, erossa oloa ja kotiinpaluuta. Monissa tapauksissa vanhemmuuden herättely on tuonut syyn muuttaa elämää ja ratkoa esimerkiksi päihdeongelmaa tai rikollista käyttäytymistä. Toisaalta päihdeettömänä eläminen vankilassa on itsessään herättänyt monet vangit hu-

mioimaan perheensä uudella tavalla. Perhesuhteet voivat jopa parantua vankeusaikana, jos niitä tuetaan johdonmukaisesti.

Vanhemman vankeusrangaistus koskettaa Ruotsissa arviolta 8000–10000 lasta. Ryhmä kasvaa huomattavasti suuremmaksi, jos mukaan lasketaan yhdyskuntaseuraamusta suorittavien lapset. Suomessa määrät on arvioitu samansuuruisiksi, mutta tutkimustietoa tästä ei ole. Suomessa mm. lapsiasiavaltuutettu **Maria Kaisa Aula** on ottanut kantaa rikosseuraamusasiakkaiden lasten tilanteeseen.

Aihetta käsiteltiin huhtikuussa järjestetyssä Lapset näkyviksi -seminaarissa. Ruotsin vankiloiden lapsityöstä puhui **Mona Lillkäll-Kassarp** Kronobergin vankilasta. Seminaarin järjesti Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Kriminalvårdenin lapsille tarkoitettujen nettisivujen www.kriminalvarden.se/Startsida-Barnsidor.

Pohjoismainen tutkimus uusintarikollisuudesta

Vankeuteen ja yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen uusintarikollisuutta on kartoitettu eri Pohjoismaissa. Tutkimuksessa seurattiin kahden vuoden ajan vuonna 2005 ehdottomasta vankeusrangaistuksesta vapautuneita sekä yhdyskuntaseuraamuksessa aloittaneita. Uusintarikollisuus määriteltiin uudeksi rikokseksi, josta seuraa uusi rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanema tuomio seuranta-aikana.

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden uusiminen on kaikissa Pohjoismaissa Norjaa lukuun ottamatta matalampaa kuin vankilasta vapautuneiden. Vankilassa vapautuneista uuden rikoksen teki Ruotsissa 43,

Suomessa 36, Tanskassa 29, Norjassa 20 ja Islannissa 27 prosenttia. Puolestaan yhdyskuntaseuraamusasiakkaista uusijoita oli Suomessa 25, Tanskassa 22, Norjassa 21, Ruotsissa 20 ja Islannissa 16 prosenttia.

Aikaisemmin vankilassa olleet uusivat rikoksen huomattavasti useammin kuin muut. Rikoksen uusimiseen syyllystyvien määrä laskee iän myötä. Naiset uusivat rikoksensa kaikissa Pohjoismaissa selvästi miehiä vähemmän. Naisten uusintarikollisuus vaihtelee Norjan 10 ja Ruotsin 25 prosentin välillä.

Pohjoismaissa on eroja seuraamuslajeissa ja rangaistusten täytäntöönpanos-

sa. Tämän vuoksi tutkimus on ainoastaan kuvaileva esitys, eikä se mahdollista maiden välistä rangaistusten tehokkuuden vertailua. Yhteistä maille on kuitenkin se, että rikoksen uusiminen tapahtuu suhteellisen nopeasti. Lisäksi tyypillisellä korkean uusimisriskin rikosseuraamusasiakkaalla on usein rasitteena aikaisempi vankeusrangaistus, hänet on tuomittu varkaus- tai liikenne rikoksesta, hänet on tuomittu vankilaan alle kahdeksi vuodeksi ja hän on 25–44 vuoden ikäinen.

Raportti on kirjoitettu ruotsiksi, norjaksi ja tanskaksi; myöhemmin siitä on tulossa suomenkielinen versio. Ks. www.rikosseuraamus.fi.

Virossa vähennetään väkivaltaa uudella ohjelmalla

Viron hallitus hyväksyi huhtikuussa väkivallan vähentämisen ohjelman vuosille 2010–2014. Siinä keskitytään nuorisoväkivaltaan, perheväkivaltaan ja ihmiskauppaan. Ohjelmassa todetaan, että väkivallan vähentämisen kannalta on tärkeä vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja arvoihin, vähentää tilanteita, jotka houkuttelevat käyttämään väkivaltaa, parantaa uhrin avun ja tuen saatavuutta ja varmistaa oikeusviranomaisten tehokkaampi puuttuminen väkivaltarikoksiin.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä kiinnitetään huomiota koulukiusaamiseen, väkivaltaan lasten ja nuorten laitoksissa (esim. ongelmanuorten kouluissa), lasten hyväksikäyttöön internetin välityksellä ja lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Tavoitteena on ongelmien havaitseminen mahdollisimman varhain ja uhriksi joutuneen lapsen auttaminen. Alaikäisten lainrikkomuksiin ja väkivaltaan tartutaan tehostamalla moniammatillista yhteistyötä riskilasten tuessa, lisäämällä vanhempien vastuuta ja puuttumalla alaikäisten alkoholinkäyttöön ja muuhun riskikäyttäytymiseen. Tavoitteena on myös tehostaa oikeusprosessia. Nykyään alaikäisten rikkomuksiin puututaan huomattavan eri tavoin eri paikkakunnilla ja käsittelyajat ovat joskus luvattoman pitkiä.

Ohjelmasta ei kuitenkaan löydy lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn kannalta olennaista asiaa: kuritusväkivallan kieltämisestä. Sekä väestön että viranomaisten asenteet tähän ovat yhä yllättävän myönteisiä ja puolustavia. Viron sosiaaliministeriö on maaliskuussa käynnistänyt uuden lasten ja perheiden yksikön, joka on luvannut lähikuukausina tehdä lakiehdotuksen kuritusväkivallan kieltämisestä.

Perheväkivalta on ollut pitkään arka

teema Virossa ja siihen on suhtauduttu perheen sisäisenä asiana. Ohjelmassa perheväkivaltaa ei käsitellä vain naisiin kohdistuvana väkivaltana vaan uhri- ja rikoksenteijä ryhmät kuvataan laajasti: puoliset, kumppanit, lapset, isovanhemmat tai sisarukset. Myös vanhempien välistä väkivaltaa todistaneet lapset luokitellaan uhriryhmäksi. Kehittämissohjelman toimenpiteitä ovat koko väestön ja riskiryhmien tietoisuuden nostaminen, puuttumismallit ja asiantuntijakoulutukset, uhrien suojaaminen ja avun parantaminen sekä toistuvaan väkivaltaan syyllistyneiden hoito.

Ihmiskauppa, varsinkin seksikauppaan liittyvä, on ollut Virossa huomioon kohteena jo pitkään, mutta uudessa ohjelmassa halutaan keskittyä myös työorjuuden havaitsemiseen ja ennaltaehkäisyyn sekä laittoman maahantulon torjumiseen. Lisäksi kiinnitetään enemmän huomiota yksin matkustavien alaikäisten rajaylytyksiin. Taloudellisen laman ja työttömyyden vuoksi ihmiset ovat halukkaampia jättämään kotimaansa ja ovat eri syistä helpommin hyväksikäytettävissä. Tämä ei ole vain ulkomaille töihin suuntaavien ongelma, myös maahanmuuttajilla ja kotimaassa työskentelevillä on riski joutua työvoiman hyväksikäytön uhriksi. Ennaltaehkäisevälle työlle on tarvetta ja tiedon välitys eri kanavia pitkin on tärkeää, mutta myös uhrien auttamispalveluja ja muotoja on lisättävä.

Väkivaltaohjelmaa koordinoi oikeusministeriö ja sen toteutukseen osallistuu muita ministeriöitä, kuntia ja järjestöjä. Myös yritysten ja kansalaisten toivotaan osallistuvan yhteistyöhön. Tiedonkulun ja työn tehokkuuden takaamiseksi käynnistetään yhteistyöverkostot teemoittain. Lisäksi panostetaan lapsiin kohdistuvan väkivallan, perheväkivallan ja ihmiskaupan tutkimukseen ja toimenpiteiden vaikuttavuuden

arviointiin. Toteuttamiseen tarvitaan lisärahoitusta arvion mukaan noin 35 miljoonaa Viron kruunua (n 2,2 milj euroa).

Viron väkivallan vähentämisen ohjelma 2010–2014 osoitteessa www.kuriteoennetus.ee.

Naapurivalvontaa Virossa 10 vuotta

Naapurivalvonta Virossa käynnistettiin 10 vuotta sitten. Kansalaisjärjestö on lyhyessä ajassa voittanut ihmisten luottamuksen ja menestynyt hyvin. Nykyään mukana on 462 aluetta (11 000 taloutta). Tavoitteena on kansalaisten oman aktiivisuuden kautta nostaa turvallisuutta kodeissa ja lähiympäristössä. Naapurivalvonta käynnistetään yhteistyöprojektina – kaikki osapuolet eli alueen edustaja, Viron Naapurivalvonta, poliisi ja kunta allekirjoittavat sopimuksen. Lisäksi keskusorganisaatio tukee turvallisuutta edistäviä hankkeita, järjestää koulutusta, välittää tietoa ja tekee yhteistyötä vakuutus- ja rakennusalan liikkeiden kanssa.

Toimintaa on arvioitu säännöllisesti kahden vuoden välein vuodesta 2004. Tulosten mukaan naapurivalvonta-alueilla rikollisuus on laskenut ja turvallisuus parantunut. Toiminnanjohtaja **Tiina Ristmäen** mukaan enemmistö on tyytyväinen, mutta edelleen jotkut eivät ymmärrä, että naapurivalvonnan menestys perustuu omaan aktiivisuuteen eikä poliisin partiointiin. Myös poliisi vahvistaa, että naapurivalvonta-alueilla ongelmia ei juuri ole; liittymisen jälkeen hälytysten määrä saattaa nousta, mutta rikkeiden määrä vähentyy.

Suomeen on syntynyt muutamia asunalueiden vartiointirenkaita, mutta laajempaa organisoitua naapurivalvontatoimintaa ei ole toistaiseksi kehitetty. Kansallisessa rikoksantorjuntaohjelmassa (1999) kyllä suositeltiin pohjoismaisen mallin mukaisen naapurivalvonnan pilotoimista.

HAASTE

ASiantuntevasti
Rikksentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikksentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankoh-
taisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö
ja rikksentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikksentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä jul-
kaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä
kuvauksia käytännön paikallisesta rikksentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työ-
kenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on
hyötyä niille, jotka tekevät rikksentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu-
ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutus-
alalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa
25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpos-
titse haaste@om.fi.

HAASTE

- Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk
- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen
päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
  - määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Puhelinnumero _____

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi _____

Yritys/Yhteisö _____

Lähiosoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikksentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki